

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Karistusõiguse osakond

Severinas Jakubauskas

**KARISTUSSEADUSTIKU §-DE 262 JA 263 KOOSKÕLA MÄÄRATLETUSENÕUDE
JA *ULTIMA RATIO* PÕHIMÕTTEGA**

Magistritöö

Juhendaja
M.A. Rauno Kiris

Tartu
2018

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Avaliku korra rikkumine Eesti ajaloolises õiguses.....	7
1.1. Avaliku korra rikkumine AdmÕRK-s ja ENSV KrK-s.....	7
1.2. Avaliku korra rikkumine HÕS-is ja KrK-s.....	13
1.3. Avaliku korra rikkumine KorS-i muutmiseelses KarS-is.....	20
2. Määratletusenõue ja <i>ultima ratio</i> põhimõte.....	28
2.1. Määratletusenõue.....	28
2.2. <i>Ultima ratio</i> põhimõte	29
3. KarS §-de 262 ja 263 karistatavusala ja kooskõla määratletusenõudega	32
3.1. Avaliku korra rikkumine KorS-i muutmisjärgses KarS-is	32
3.2. Avaliku korra rikkumise koosseisude koht KarS-i süsteemis ja deliktitüüp	34
3.3. Mõiste <i>avalik koht</i> KarS §-de 262 ja 263 koosseisus (teo modaliteet).....	37
3.3.1. Koosseisutunnuse piiritlemine	37
3.3.2. Võimalik vastuolu määratletusenõudega	39
3.4. Koosseisutunnus <i>käitumise üldnõuete rikkumine</i> KarS §-de 262 ja 263 objektiivses koosseisus (tegu)	41
3.4.1. Koosseisutunnuse piiritlemine	41
3.4.2. Võimalik vastuolu määratletusenõudega	45
3.5. Koosseisutunnus <i>kolmandat isikut häiriv või ohtu seadev viis</i> KarS §-de 262 ja 263 objektiivses koosseisus (teo modaliteet).....	49
3.5.1. Koosseisutunnuse piiritlemine	49
3.5.2. Võimalik vastuolu määratletusenõudega	50
4. KarS §-de 262 ja 263 kooskõla <i>ultima ratio</i> põhimõttega.....	54
Kokkuvõte	58
Abstract.....	62
Allikad	66
Lihtlitsents	71

Sissejuhatus

Eesti Vabariigi taasiseseisvumisest alates on avaliku korra rikkumise ja sellega analoogsed koosseisud paikenud erinevates õigusaktides. Näiteks sätestas 1992. aasta kriminaalkodeks kriminaalvastutuse huligaansuse, s.o teo eest, mis jämedalt rikub avaliku korda ja väljendab ilmset lugupidamatust ühiskonna vastu. 2001. aasta karistusseadustikus koosseisu pealkiri ja sõnastus muutus ning avaliku korra rikkumise eest hakati karistama avalikus kohas teiste isikute rahu või avaliku korra muu rikkumise eest. Seoses korrakaitseaduse muutmise ja rakendamisega 2014. aastal ja 2015. aastal seoses karistusseadustiku revisjoniga muutusid avaliku korra rikkumise koosseisud taas, sätestades nüüd vastutuse avalikus kohas käitumise üldnõuete rikkumise eest.

Olenemata teistkordsest muutmisest ja pikast kohtupraktikast on avaliku korra rikkumise koosseisude rakendamisega kaasnenud siinkirjutaja hinnangul alati teatud ebaselgus. Avaliku korra rikkumise koosseisude korrakaitseaduse muutmise ja rakendamise eelses karistusseadustikus nähti ka konkreetset vastuolu teiste hulgas määratletusenõudega just seetõttu, et tollal normatiivne koosseisutunnus „avalik kord“ oli liiga laialt mõistetav.¹ Nii nägid kohtuvälised menetlejad avaliku korra rikkumisena näiteks müügisaaalis pähklite võtmist ja nende söömist,² samuti hoovis naabrite taimede väljatõmbamist.³ Viimases kaasuses peeti seda tegu aga avaliku korra rikkumiseks kuna sellega eksiti üldtunnustatud tavade ja heade kommete vastu.⁴ Korrakaitseaduse muutmisega positiveeriti „avalikus kohas käitumise üldnõuded“ küll korrakaitseadusesse, kuid need nõuded jäeti endiselt avatuks. Korrakaitse rakendamise ja muutmise järgest Riigikohtu praktikast järeldub aga see, et raskusi valmistab eeskätt avaliku korra raske rikkumine vägivallaga eristamine sellele sarnasest ning samuti karistusseadustikus paiknevast kehalise väärkohtlemise koosseisust, kus Riigikohus on pidanud järjepidevalt alamalseisvate kohtute otsuseid tühistama ning süüdistatavate tegusid ümber kvalifitseerima.⁵ See viitab autori hinnangul sellele, et tegusid, mis kujutavad endast avaliku korra rikkumist, võib mõista ning mõistetaksegi väga erinevalt. Karistusõiguse kontekstist viitab see aga süüteokoosseisu võimalikule vastuolule määratletusenõudega, mille kohaselt peab karistust ette nägev norm olema selge ning üheselt arusaadav. Seda, kas

---

¹ Korrakaitseaduse (49 SE) algatamise eelnõu seletuskiri, XI koosseis, lk 84 [49 SE seletuskiri, XI koosseis]

² RKKKo 3-1-1-88-14 p 1

³ RKKKo 3-1-1-93-14 p 1

⁴ *Ibid*

⁵ RKKKo-d 1-16-9178/33, 1-16-5540/42, 1-16-10326/51

kooskõla määratletusenõudega paranes ka pärast korrakaitseaduse muutmise ja rakendamise järgses avaliku korra rikkumise koosseisus pole pärast vastavate muudatuste sisseviimist Eestis veel uuritud. Seetõttu on ka vajalik analüüsida teatud põhjalikkusega ka korrakaitseaduse rakendamise ja muutmise eelsete avaliku korra rikkumise koosseise.

Riigikohus selgitas küll korrakaitse muutmise ja rakendamisest tingitud mõju avaliku korra rikkumise koosseisudele esimest korda 2017. aastal,⁶ kuid jäi kokkuvõttes senises praktikas väljendatud seisukohtade juurde,⁷ tekitas see siiski aga sisulisi eriarvamusi.⁸ Kokkuvõttes tuleb Riigikohtu praktika kohaselt isiku vastutuselevõtmiseks avaliku korra rikkumise eest tuvastada, et tegu rikub avalikku korda, see pannakse toime avalikus kohas ning endiselt sedagi, et tegu häirib või ohustab asjasse mittepuutuvat füüsilist isikut.⁹ Siinkirjutaja ei näe, et kehtivast avaliku korra rikkumise koosseisust või selle blanketti täitvatest normidest oleks võimalik tuletada alust, et lisaks avaliku korda rikkuva teo toimepanemisele avalikus kohas tuleks tuvastada, et see tegu häirib või ohustab ka kolmandat asjassepuutumatut isikut. Aga kui korda rikkuvale teole annab avaliku korra rikkumise mõõtme ainult selle avalikus kohas toimepanemine, siis on avaliku korra rikkumine järelikult pea iga teine süütegu tänaval.¹⁰ Kuid sellisel juhul tekib põhjendatult küsimus, kas avaliku korra rikkumise näol võib tegemist olla ülekriminaliseerimisega, seega ka koosseisu võimalikust vastuolust *ultima ratio* põhimõttega. Sellise küsimuse püstitamisele annab aga eriti alust fakt, et avaliku korra rikkumise koosseis lubab läbi selle blanketti sisustava normi karistada isikut karistusõiguslikult ebarelevantsete tegude eest.

Eeltoodust tulenevalt püstitab siinkirjutaja järgmise uurimisküsimuse: kas ja kuivõrd on võimalik avaliku korra rikkumise süüteoosseisu tõlgendada viisil, mis säilitaks selle süüteoosseisu kooskõla määratletusenõude ja *ultima ratio* põhimõttega. Lähtudes püstitatud uurimisküsimusest, jaguneb töö neljaks peatükiks.

Esimeses peatükis uuritakse, millised on avaliku korra rikkumise koosseisud olnud ja kuidas neid on tõlgendatud Eesti taasiseseisvumise järgsel perioodil ja vahetult enne seda. Esimene peatükk toetab uurimisküsimusele vastuse leidmist seekaudu, et aitab mõista, milline erinevus

---

⁶ RKKKo 3-1-1-15-17 I osa

⁷ *Ibid*, p 24

⁸ Riigikohtunik Peeter Roosma eriarvamus kriminaalasjas nr 3-1-1-15-17; Riigikohtunik Lea Kivi eriarvamus kriminaalasjas nr 3-1-1-15-17; Riigikohtunik Lea Kivi eriarvamus kriminaalasjas nr 1-16-9178/33

⁹ RKKKo 3-1-1-15-17 p 24

¹⁰ Samaselt nt RKKKo 3-1-1-74-02 p 4.2

esineb ajalooliste ja kehtivate avaliku korra rikkumise koosseisude vahel mõistmaks paremini nende koosseisude tähendust kehtivas karistusseadustikus, samuti miks võib Riigikohus olla soovinud avaliku korra rikkumise koosseisu ning nende tunnuste sisustamisel jääda suures osas senises praktikas tõdetu juurde.

Teises peatükis kirjeldatakse määratletusenõude ja *ultima ratio* põhimõtte tähendust. Teise peatükita ei oleks võimalik kontrollida avaliku korra rikkumise koosseisude vastavust määratletusenõudele ning *ultima ratio* põhimõttele, aidates kaasa seega püstitatud uurimisküsimuse lahendamisele.

Kolmandas peatükis piiritletakse avaliku korra rikkumise koosseisud kehtivas õiguses ning hinnatakse nende koosseisude kooskõla määratletusenõudega, riive tuvastamisel proovitakse riive koosseisu kitsendava tõlgendamise teel ka ületada. Neljandas peatükis hinnatakse avaliku korra rikkumise koosseisude kooskõla *ultima ratio* põhimõttega. Kolmandast peatükist selgub lõplik vastus uurimisküsimuse esimesele poolele ning neljandast peatükist lõplik vastus uurimisküsimuse teisele poolele.

Töös käsitletakse avaliku korra rikkumise väärteokoosseisu ja avaliku korra raske rikkumise kuriteokoosseisu paralleelselt. Nendele süüteokoosseisudel on ühiseks karistusseadustiku üldosa, mõlemad koosseisud on suunatud avaliku korra kui õigushüve kaitsmisele, kuid kaitsevad teatud juhtudel ka individuaalhüvesid ning nende koosseisude tunnuste osas esineb vaid vähene erinevus. Tööd on sisuliselt poollet piiratud koosseisude uurimisega üksiktäideviimise ning objektiivse koosseisu aspektist. Subjektiivset koosseisu ning teo muid toimepanemise vorme käsitletakse vaid vältimatult vajalikus ulatuses. Kuivõrd kehtivad avaliku korra rikkumise koosseisud on deliktitüübilt blanketseid ja nende blanketseid tunnuseid sisustav norm kätkeb võrdlemisi erinevaid keelde, käsitletakse töö ühtsuse tagamise eesmärgil eelkõige blanketti sisustavast normist, korrakaitseaduse § 55 lg 1 p-st 1 tulenevat keeldu teise isiku suhtes avalikus kohas vägivalda kasutada.

Uurimisprobleemi lahendamiseks tuginetakse Eesti õigusaktidele, eeskätt karistusseadustikule, sellega seotud kohtupraktikale ning karistusõigusega seonduvale õiguskirjandusele.

Töös püstitatud uurimisprobleemi lahendamiseks kasutatakse süsteemset ning deduktiivset meetodit.

Töö hüpotees on järgmine: avaliku korra rikkumise süüteokoosseisude määratletusenõude ja *ultima ratio* põhimõtte riivetest olenemata on riiveid võimalik ületada süüteokoosseisu kitsendavalt tõlgendades.

Eesti märksõnastikku kantust iseloomustavad käesoleval teemal kirjutatud tööd kõige paremini järgmised õiguse valdkonnas olevad märksõnad: avalik õigus, karistusõigus.

1. Avaliku korra rikkumine Eesti ajaloolises õiguses

1.1. Avaliku korra rikkumine AdmÕRK-s ja ENSV KrK-s

Aastatel 1958 kuni 1961 asetleidnud nõukogude karistusõiguse põhjaliku reformi aega langeb ka 1961. aastal vastu võetud ning samal aastal jõustunud ENSV kriminaalkodeks¹¹ (ENSV KrK). ENSV KrK oli varemkehtinud Vene NFSV kriminaalkodeksiga võrreldes märgatavalt demokraatlikum, kehtestades näiteks *nullum crimena nulla poena sine lege* (ENSV KrK § 7 lg 1) põhimõtte, kuid säilitades siiski nõukogude karistusõiguses (kriminaalõiguses) tuntud süüteo ja isiku ühiskonnaohtlikuse seotuse.¹² Ühiskonnaohtlikuks peeti kommunismi ideoloogiaga kokkusobimatut tegu.¹³ Kaotati ka kriminaalvastutusele võtmise võimaldamine analoogia alusel.^{14,15}

Erinevalt kehtivast karistusseadustikust sisaldas ENSV KrK süüteo koosseisudest vaid kuriteo koosseise. Täna õiguses tuntud väärtegusid nimetati nõukogude õigussüsteemis administratiivõiguserikkumisteks (kasutati ka paralleeltermint „administratiivüleastumine“)¹⁶ ning nad sisaldasid esialgu haruseadustes, 1985. aastal kodifitseeriti need koosseisud ENSV administratiivõiguserikkumiste kodeksisse¹⁷ (AdmÕRK).^{18,19} Väärib märkimist ka see, et ENSV KrK-d on peetud süsteemi poolest üheks paremini läbimõeldud karistuseadustikuks kogu tollases liidus.²⁰

Nii 1985. aasta AdmÕRK kui ka 1961. aasta ENSV KrK alusel oli huligaansus, tänapäevases mõistes avaliku korra rikkumine, karistatav. AdmÕRK-s ja ENSV KrK hilisemates redaktsioonides eristati nelja liiki huligaanseid tegusid: pishuligaansus (AdmÕRK § 171), huligaansus (ENSV KrK § 195 lg 1), kuritahtlik huligaansus (ENSV KrK § 195 lg 2) ja eriti kuritahtlik huligaansus (ENSV KrK § 195 lg 3).²¹

---

¹¹ Eesti NSV kriminaalkodeks, Eesti NSV kriminaalprotsessi kodeks – Tallinn: ENSV MN Asjadevalitsuse Trükikoda, 1961 [ENSV KrK]

¹² Sootak, J, Karistusõigus, Üldosa, Tallinn: Juura, 2010, lk 79, vrn 58 [Sootak, 2010]

¹³ Rebane, 1980, lk 22, § 7 komm, p 2b

¹⁴ Rebane, 1980, lk 12, § 3 komm, p 3a

¹⁵ Sootak, J, Mis on Eesti kriminaalõigus?, Tartu: Tartu Ülikooli toimetised, 1990, lk 7 [Sootak, 1990]

¹⁶ Sootak, J, Kodifitseerimine, õigussüsteem ja terminoloogia karistusõiguse näitel, Õiguskeel 1/2014, lk 4 [Sootak, 2014]

¹⁷ Eesti NSV administratiivõiguserikkumiste kodeks – Tallinn: Eesti Raamat, 1986 [AdmÕRK]

¹⁸ Sootak, 2010, lk 80, vrn 58

¹⁹ Sootak, 2014, lk 4

²⁰ Pikamäe, P, Eesti karistusõigus: XX sajandi reformidest Euroopa Liidu karistusõiguse sünnini, 2013, lk 1 [Pikamäe, 2013]

²¹ Rebane, 1980, lk-d 560 kuni 563, p-d 2 ja 4 kuni 6

Pisihuligaansus oli administratiivkorras karistatav üleastumine, see oli karistatav AdmÕKR-i alusel ning selle all peeti silmas eelkõige ebatsensuurset sõimu või südsusetut käitumist avalikus kohas, kodanike solvamist ning ühiskondlikku korra ja kaaskodanike rahu rikkuvaid muid taolisi tegusid.²² AdmÕKR-s oli huligaansus, õigemini pisihuligaansus, karistatav administratiivõigusrikkumisena ning vastav karistusõigusnorm oli sätestatud AdmÕKR §-s 171, mis asetsest seadustiku 13-das peatükis „Avaliku korda ründavad administratiivõiguserikkumised“. Vastavalt paragrahvi esimesele lõikele oli pisihuligaansuse, st ebasünda sõimu eest avalikus kohas, kodanike solvava tülitamise ning avalikku korda ja kodanike rahu rikkuva muu selle taolise tegevuse eest võimalik määrata rahaträhv suuruses kümme kuni viiskümmend rubla, paranduslik töö üks kuni kaks kuud ühes kahekümne protsendi kinnipidamisega palgast või administratiivarest kuni viisteist tööpäeva.²³ Pisihuligaansuse administratiivõiguserikkumise koosseisu objektiivse külje täitmiseks piisas seega (I) avalikus kohas toime pandud (II) ebasünda sõimust, kodanike tülitamisest või avaliku korra ja kodanike rahu muu selletaolisest rikkumisest. Sama paragrahvi teise lõike alusel oli ette nähtud vanema või teda asendava isiku vastutus neljateistkümne- kuni kuueteistkümnepäevase alaealise poolt toime pandud pisihuligaansuse või huligaansuse eest, kus vanematele või neid asendavatele isikutele määrati rahaträhv kümme kuni kolmkümmend rubla.²⁴ Karistused avaliku korra rikkumise eest olid ette nähtud ka teiste samas peatükis asuvate normide alusel – näiteks § 172 alusel välisriikide kodanike tülitamise eest nendelt asjade omandamise eesmärgil, § 175 alusel avalikes kohtades alkohoolsete jookide pruukimise ja avalikesse kohtadesse joobnud olekus ilmumise eest.²⁵ Nagu tänapäevalgi, eeldas AdmÕKR subjektiivselt küljelt pisihuligaansuse nagu ka kõigi teiste administratiivõiguserikkumiste toimepanemise eest vastutuselevõtmiseks administratiivõiguserikkuja tahtlust (AdmÕKR § 10) või ettevaatamatus (AdmÕKR § 11) toimepandava administratiivõiguserikkumise koosseisu kõigi objektiivsete koosseisutunnuste suhtes (AdmÕKR § 9 lg 1).²⁶

1961. aasta ENSV KrK tundis kahte liiki huligaanseid tegusid: (tavaline) huligaansus (ENSV KrK § 195) ja kuritahtlik huligaansus (ENSV KrK § 196). Mõlemad sätted paiknesid seadustiku kümnendas peatükis „Kuriteod ühiskondliku korra ja ühiskondliku julgeoleku

---

²² *Ibid*, lk-d 560 kuni 561, p 3

²³ AdmÕRK, lk 81, § 171 lg 1

²⁴ *Ibid*, lk 81, § 171 lg 2

²⁵ *Ibid*, lk 81 kuni 84, § 172, § 175

²⁶ *Ibid*, lk-d 10 kuni 11

vastu“.²⁷ ENSV KrK kommenteeritud väljaande kohaselt näeb peatükk ette kuriteod, mis sisaldavad ründeid ühiskonna korra ja ühiskonna julgeoleku vastu, kus kõigi nende kuritegude ühiseks objektiks oli nõukogude ühiskondlik kord ja ühiskondlik julgeolek.²⁸ ENSV KrK § 195 järgi karistati ühiskondliku korra jämeda rikkumise eest, mis väljendab ilmset lugupidamatust ühiskonna vastu, samuti pisihuligaansuse eest, kui sellele eelnenud aasta kestel samasuguse tegevuse eest oli süüdlase suhtes kohaldatud ühiskondliku mõjutamise vahend või halduskaristus, vabadusekaotusega kuni kuue kuuni või parandusliku tööga kuni ühe aastani või rahatrahviga kuni ühesaja rublani. ENSV KrK § 196 kohaselt karistati huligaansuse eest, mis oli eriti küüniline või jõhker või millega kaasnes võimuesindajale või ühiskondlikku korda kaitsvale üldsuse esindajale nende poolt oma ametialase või ühiskondliku kohustuse täitmisel vastuhakkamine ja see vastuhakkamine oli seotud vägivallaga isiku kallal, või mille pani toime isik, kes omab karistatust huligaansuse või kuritahtliku huligaansuse eest, vabadusekaotusega kuni kolme aastani või asumiseleasaatmisega samaks tähtajaks.²⁹

ENSV KrK §-d 195 ja 196 kehtivad oma algsel kujul kuni 1966. aastani, kui nad omavahel liidetakse – §-st 195 saab kolmelõikeline paragrahv ning § 196 kaotab kehtivuse. Paragrahvile 195 lisanub II lg kehtivuse kaotanud §-ga 196 sarnases sõnastuses. Paragrahv 195 lg 2 sätestatud koosseisu dispositsioonis sisulised muudatused puuduvad, sanktsiooni karmistati vabadusekaotust kuni kolme aastani vabadusekaotusega ühest kuni viie aastani, asumiseleasaatmine likvideeriti.³⁰ Sisult uus koosseis lisanuds § 195 lg 3 näol, mis nägi ette kolme kuni seitsme aastase vabadusekaotusliku karistuse juhuks, kui § 195 lg-tes 1 või 2 toimepandud kuritegu pandi toime relvaga.³¹ Aastal 1977 toimub § 195 lg 1 koosseisu dispositsiooni kosmeetiline korrigeerimine, sanktsiooni see-eest karmistatakse vabadusekaotuse osas poolelt aastalt ühe aastani, kuid leevendatakse rahatrahvi piirmäära ühesajalt rublalt viiekümne rublani³² ning koosseisu sõnastus hakkab välja nägema järgmiselt: „Huligaansuse eest, s.o tahtliku tegevuse eest, mis jämedalt rikub ühiskondlikku korda ja väljendab ilmset lugupidamatust ühiskonna vastu, - karistatakse vabadusekaotusega kuni ühe

---

²⁷ ENSV KrK, lk 51

²⁸ Rebane, I, Eesti NSV kriminaalkodeks: kommenteeritud väljaanne, Tallinn: Eesti Raamat, 1980, lk 54 [Rebane, 1980]

²⁹ ENSV KrK, lk 51

³⁰ vrdl 1961. a ENSV KrK § 196 ja Rebane, 1980, lk-d 559 kuni 560, § 195 lg 2

³¹ vrdl 1961. a ENSV KrK § 195 ja § 196 ja Rebane, 1980, lk 560, § 195 lg 3

³² vrdl 1961. a ENSV KrK § 195 ja Rebane, 1980, lk 559, § 195 lg 1

aastani või paranduliku tööga sama tähtajani või rahatrahviga kolmekümnest kuni viiekümne rublani.³³

ENSV KrK § 195 lg 1 sõnastusest on järeldatav, et objektiivsest küljest oli koosseis täidetud huligaansuse kui teo täideviimisega. Huligaansust defineeris säte kui tahtliku tegevust, mis (I) jämedalt rikub ühiskondlikku korda ja (II) väljendab ilmset lugupidamatust ühiskonna vastu. Võrreldess siinarutatavat koosseisu AdmÕRK §-s 171 sätestatud pisihuligaansuse koosseisuga, siis siinarutatava koosseisu alusel järgnes vastutus sõltumata selle toimepanemise kohast. Ühiskondliku korra all peeti silmas „[s]otsialistliku ühiselu reeglitega kinnistatud kodanikevahelisi suhteid, mis tagavad ühiskondliku rahulikkuse, normaalsed tingimused tööks ja puhkuseks ning kodanikele oma õiguste teostamise.“³⁴ „[...] Huligaansusena ei saa käsitleda ründeid, mille objektiks on vaid üksikute kodanike vahelised isiklikud suhted. Huligaansuse põhitunnuseks on lugupidamatus ühiskonna vastu, mille all mõeldakse ülbet ja hoolimatut suhtumist ühiskondlikesse huvidesse [...]“³⁵ ENSV KrK kommenteeritud väljaande sai huligaansete tegudena käsitleda määramist, mürgeldamist, avalike kohtade rüvetamist või rüüstamist, seejuures pidi huligaanne tegu ühiskondliku korra vastu olema jäme (oluline, tõsine), lugupidamatus ühiskonna vastu aga ilmne (silmnähtav, vaieldamatu), nende tunnuste puudumisel kuulus süüdlase tegu kvalifitseerimisele pisihuligaansusena.³⁶

Kuritahtlik huligaansus (ENSV KrK § 195 lg 2) esines kui kvalifitseeriv koosseis (tavalise) huligaansuse ees, sätestades ühe kuni viieaastase vabadusekaotuse „[k]uritahtliku huligaansuse, s.o sama tegevuse eest, mis oma sisult on eriti küüniline või eriti jõhker või on seotud vastuhakkamisega võimuesindajale või ühiskondlikku korda kaitsvale üldsuse esindajale või teisele kodanikule, kes tõkestab huligaanset tegevust, samuti huligaansuse eest, mille pani toime isik, kellel on kairstus huligaansuse eest, - karistatakse vabadusekaotusega ühest kuni viie aastani.“³⁷ Kuritahtlik huligaansus erines tavalisest huligaansusest seega erilise küünilisuse, erilise jõhkruuse, võimuesindajale või ühiskondlikku korda kaitsvale üldsuse esindajale või huligaanset tegevust tõkestavale teisele kodanikule vastuhakkamisega, samuti retsidiivsuse korral (ENSV KrK § 195 lg-s 1 sätestat kuriteo korduvtoimetanemises).³⁸

³³ Rebane, 1980, lk 559, § 195 lg 1

³⁴ *Ibid*, lk 560, p 1a

³⁵ *Ibid*, lk 560, p 1b

³⁶ *Ibid*, lk 561, p 4

³⁷ *Ibid*, lk 559 kuni 560, § 195 lg 2

³⁸ *Ibid*, lk 561, p-d 5a kuni 5d

Huligaansust vaadeldi eriti küünilisena siis, kui sellega kaasnes demonstratiivselt põlglik suhtumine üldtunnustatud kõlblusnormidesse, näiteks abitus seisundis inimese mõnitamine.³⁹ Eriti jõhkrana nähti sellist huligaansust, millega kaasnes näiteks kehavigastuse tekitanud vägivald, vara hävitamine, massiürituse nurjamine, ettevõtte töö ajutine katkemine.⁴⁰

Eriti kuritahtliku huligaansust (ENSV KrK § 195 lg 3) võis näha eriti kvalifitseeriva koosseisuna (tavalise) huligaansuse ja kuritahtliku huligaansuse ees, mille eest karistati vabadusekaotusega kolmest kuni seistme aastani „[t]egevuse eest, mis on ette nähtud [ENSV KrK § 195 lg-tes 1 või 2], kui selle toimepanemisel kasutati või püüti kasutada tulirelva või nuga, kasteeti või muud külmrelva, samuti spetsiaalselt kehavigastuste tekitamiseks kohandatud eset.“⁴¹ Tavalisele huligaansusele või kuritahtlikule huligaansusele andis seega eriti kuritahtliku huligaansuse kvaliteedi tavalise või kuritahtliku huligaansuse toimepanemisel relva kasutamine või kasutada püüdmine.⁴²

Nagu märgitud, ei olnud huvitaval kombel teo kvalifitseerimisel huligaansusena selle toimepanemise kohal määravat tähtsust. Huligaansust sai toime panna nii avalikus kohas (tänav, klubi, ühiselamu, tramm jne) kui ka mujal (näiteks erakorter). Ka avalikkus ei olnud huligaansuse tingimatuks tunnuseks. Huligaansete tegude toimepanemine oli mõeldav ka mitteavalikult (näiteks mitteelumaja akende lõhkumine teiste kodanike juuresolekuta).⁴³

Subjektiivsest küljest eeldas huligaansus otsest tahtlust (ENSV KrK § 8) kõigi objektiivse koosseisu asjaolude suhtes. ENSV KrK kommenteeritud väljaandes on märgitud, et olenevalt süüdlase tahtluse sisust ja suunitlusest, tema tegevuse motiividest ja eesmärgist ning kuriteo toimepanemise muudest asjaoludest, tuli „väliselt“ huligaanne tegu (solvamine, peksmine, vara lõhkumine jm) kvalifitseerida ka ENSV KrK § 195 vastava lõike alusel üksnes siis, kui süüdlase tegevus oli seotud ühiskondliku korra samaaegse jämeda rikkumisega, mis oli süüdlasele silmnähtav ja millega väljendati ilmset lugupidamatust ühikonna vastu.⁴⁴ Seega ei pidanud huligaansus aset leidma avalikus kohas ega ka kolmanda isiku nägemisel, vaid isik pidi ühtaegu objektiivselt huligaanse tegevuse kõrval subjektiivselt olema suunatud ka lugupidamatuse väljendamisele ühiskondliku korra suhtes. ENSV KrK kommenteeritud

---

³⁹ *Ibid*, lk 561, p 5a

⁴⁰ *Ibid*, lk 561, p 5b

⁴¹ *Ibid*, lk 560, § 195 lg 3

⁴² *Ibid*, lk 562 kuni 564, p 6

⁴³ *Ibid*, lk 563, p 8

⁴⁴ *Ibid*, lk 563, p 10

väljaandes on täiendavalt märgitud, et lähtudes sellest, et huligaansus on tahtlik tegevus, mis jämedalt rikub ühiskondliku korda ja millega väljendatakse ilmset lugupidamatust ühiskonna vastu, on lubamatu kvalifitseerida huligaansusena kuritegusid, mis objektiivselt küljest küll sarnanevad huligaansusega, kuid mille eest vastutus on ette nähtud ENSV KrK muudes paragrahvides. Nende tunnuste puudumisel tuleb nimetatud tegevus kvalifitseerida isikuvastaseid või varavastaseid kuritegusid ettenägevate paragrahvide järgi, kuna õigusvastased teod, mis on toime pandud isiklikel ajenditel (näiteks perekonnas või korteris sugulaste või tuttavate suhtes, põhjustatuna omavahelistest vaenulikest suhetest, kannatanu väärast käitumisest vms), pole kvalifitseeritavad huligaansusena, kui süüdlasel puudus tahtlus jämedalt rikkuda ühiskondlikku korda ja avaldada ilmset lugupidamatust ühiskonna vastu.⁴⁵

---

⁴⁵ *Ibid*, lk 563 kuni 564, p 10

1.2. Avaliku korra rikkumine HÕS-is ja KrK-s

Taasiseseisvunud Eestis kehtestati 1992. aastal EV kriminaalkodeks⁴⁶ (KrK), mis oli senikehtinud ENSV KrK ümbertöötatud variant.⁴⁷ Üleminekul nõukogude korralt demokraatlikule korrale ja turumajandusele, ei olnud võimalik pärast iseseisvuse väljakuulutamist jätta uues riigis valdavas osas kehtima endise võimu ajal kehtinud õigusaktid. Nii valmiski 1992. aasta KrK teise karistusõigusrefromi esimeses etapis, mille peamiseks eesmärgiks sai pidada senisest nõukogude kriminaalõiguse ideoloogiast kantud totalitaarriiklikute koosseisude likvideerimist, aga ka loobumist süüteo materiaalsest määratlemisest ühiskonnaohtlikkuse tunnetusel.⁴⁸ Haldusõiguserikkumiste seadustik⁴⁹ (HÕS) võeti vastu samuti 1992. aastal; see sisaldas ammendavalt halduskorras karistatavate tegude ehk haldusõiguserikkumiste koosseise, tänapäevases mõistes väärtegade koosseise.^{50,51}

Nii KrK kui ka HÕS-i alusel oli tänapäevases mõistes avaliku korra rikkumine, siis huligaansus, karistatav. Pidades silmas eelmises lõigus mainitud, siis üllataval kombel sarnanesid nii KrK-s kui ka HÕS-is huligaansuse koosseisud suures osas ENSV KrK-s ja AdmÕRK-s sätestatud huligaansuse koosseisudega. Ka jaotus – pisihuligaansusest eriti kuritahtliku huligaansuseni – oli säilinud endist viisi. Ainuke erinevus esines HÕS-i ja AdmÕKR vahel, kus HÕS-i oli täiendatud sisult pisihuligaansuse koosseisule sarnanese koosseisuga § 142 näol, mis kandis pealkirjaga „Avaliku korra eeskirjade rikkumine“ ning sarnanes sõnalises ja koosseisutüübi osas autori hinnangul kehtivas karistusseadustikus avaliku korra rikkumise eest vastutust ettenägeva sätte sõnastuse ja koosseisutüübiga.

HÕS § 142 asus seadustiku 12. peatükis pealkirjaga „Avalikku korda ja ühiskondlikku julgeolekut ründavad haldusõiguserikkumised“. Samas peatükis asus ka § 144 pealkirjaga „Pisihuligaansus“. Karistused, mida karistusseadustik vaatab praegu avaliku korra rikkumisena, olid ette nähtud ka teistes HÕS 12. peatükis asuvate normide alusel – näiteks § 150 alusel avalikus kohas alkohoolsete jookide pruukimine või avalikku kohta joobnud olekus ilmumine. Huligaansuse koosseisud püsisid KrK-s ja HÕS-is muutumatul kujul kuni

---

⁴⁶ Kriminaalkodeks – RT 1992, 20, 288...RT I 2002, 56, 350 [KrK]

⁴⁷ Sootak, 2010, lk 80, vrn 59

⁴⁸ Pikamäe, 2013, lk 3 kuni 4

⁴⁹ Haldusõiguserikkumiste seadustik – RT 1992, 29, 396...RT I 2002, 56, 350 [HÕS]

⁵⁰ Sootak, 2014, lk 4

⁵¹ Sootak, 2010, lk 50, vrn 79

karistusseadustiku jõustumiseni, millega kaasnes huligaansuse koosseisude ühes KrK ja HÕS-i kehtetuks tunnistamisega.⁵²

HÕS §-s 144 sätestatud pisihuligaansuse haldusõiguserikkumise koosseisu dispositsioon oli sätestatud sisu poolest sarnaselt AdmÕKR §-s 172 sätestatud pisihuligaansuse administratiivõiguserikkumise koosseisu dispositsioonile, karistades sõimu eest avalikus kohas, isikut solvava tülitamise ning avalikku korda ja isiku rahu rikkuva muu selletaolise tegevuse eest. Koosseisu sanktsiooni osast jäeti loomulikult välja paranduslik töö üks kuni kaks kuud ühes kahekümne protsendi kinnipidamisega palgast, rahatrahv muutus 50-lt rublalt 100-le trahviühikule ja administratiivarest (HÕS-is haldusarest) muutus 15-lt tööpäevalt 15-le ööpäevale.

Ka KrK §-s 195 sätestatud huligaansusse koosseisud olid sisult identsed varemkehtinud ENSV KrK samuti §-s 195 sätestatud huligaansuse koosseisudega. Ainuke erinevus seisnes (tavalise) huligaansuse dispositsiooni mõningates formaalsustes. Kui ENSV KrK-s seisnes huligaansus teos, mis rikkus jämedalt ühiskondlikku korda, siis KrK-s pidi sama tegu rikkuma jämedalt avalikku korda. Erinevalt ENSV KrK § 195 lg-st 1 ei olnud KrK § 195 lg 1 kohaselt (tavaline) huligaansus enam karistatav kuriteona, millega kaasnenuks vabadusekaotus kuni aastani, vaid kuriteona, millega kaasnes vaid arest või rahatrahv. ENSV KrK § 195 lg 1 nägi täiendavalt ette rahatrahvi 30-st kuni 50-ne rublani, samuti parandusliku töö kuni ühe aastani. Kuigi tänases mõistes karistatakse aresti või rahatrahviga väärtegude eest, siis KrK 21 lg 1 kohaselt oli tegemist siiski kuriteo eest mõistetavate karistuse liikidega. KrK § 195 lg-test 2 ja 3 likvideeriti kuritahtliku huligaansuse eest mõistetava karistuse alammäär ja vähendati eriti kuritahtliku huligaansuse eest mõistetava karistuse alamäära kolmelt aastalt ühele aastale. Nimetatud huligaansuse koosseisude ülemmäärad säilisid, kuritahtliku huligaansuse puhul viis aastat ning eriti kuritahtliku huligaansuse puhul seitse aastat.

KrK § 195 lg-s 1 järeldeb sarnaselt ENSV KrK § 195 lg-le 1, et (tavalise) huligaansuse kuriteokoosseisu objektiivne külg on täidetud huligaansuse kui teo kordasaatmisega. Huligaansust defineeritakse KrK § 195 lg-s 1 kui tahtlikku tegevust, mis (I) jämedalt rikub avalikku korda ja (II) väljendab ilmset lugupidamatust ühiskonna vastu. Grammatilise tõlgenduse pinnalt võib siinkohal juba järeldada, et puhtalt (s.o mitte jämedalt) avalikku korda rikkuv ja ühiskonna suhtes (ilmset) lugupidamatust väljendav tegu ei ole vaadeldav

⁵² Karistusseadustiku rakendamise seaduse § 16 – RT I 2002, 56, 350 [KarSRS]

huligaansusena KrK § 195 lg 1 mõistes, vaid võib olla karistatav HÕS §-s 144 sätestatud pisihuligaansuse alusel. Kuritahtliku huligaansuse, s.o KrK § 195 lg-s 2 sätestatu puhul on tegemist tavalise huligaansuse kvalifitseeriva koosseisuga, nagu seda on ka KrK § 195 lg-s 3 sätestatud eriti kuritahtlik huligaansus (eriti kvalifitseeriv koosseis).⁵³

Kuritahtlik huligaansus lisab tavalise huligaansuse koosseisu objektiivsele küljele huligaansuse, (alt 1) mis on oma sisult eriti küüniline või (alt 2) eriti jõhker või (alt 3) on seotud vastuhakkamisega võimuesindajale või (alt 4) avalikku korda kaitsvale üldsuse esindajale või (alt 5) teisele isikule, kes tõkestab huligaanset tegevust, (alt 6) samuti huligaansuse, mille pani toime isik, kellel on karistus huligaansuse eest. Kuritahtlikuks huligaansuseks, s.o huligaansuseks, mis on oma sisult eriti küüniline või jõhker, ei ole peetud näiteks kriidiga majaseintele ja mujale sündsusetute väljendite kirjutamist, vaid seda on peetud tavaliseks huligaansuseks.⁵⁴ Praktikas on kuritahtlikuks huligaansuseks peetud näiteks huligaansel motiivil võõra vara hävitamist, põhjendades seda sellega, et rõhuva enamiku KrK aegse varavastaste kuritegude saknksioonid nägid teiste kritstuse liikide kõrval ette ka vabadusekaotusliku karistuse, ka vara ettevaatamatu hävitamise puhul, ja kuivõrd KrK § 195 lg 1 sanktsioon ei näe ette vabadusekaotuslikku karistust, tulebki vara hävitamine huligaansel ajendil kvalifitseerida KrK § 195 lg 2 järgi erilise jõhkru tunnuse alusel.⁵⁵ Kohtupraktika järgi on kehavigastuse tekitanud vägivalda peetud alati erilise jõhkru tunnuseks, seega kuritahtlikuks huligaansuseks.⁵⁶

Eriti kuritahtlik huligaansus lisab tavalise ja eriti huligaanse koosseisu objektiivsele küljele veel relva kasutamise elemendi (tulirelv, külmrelv või kehavigastuse tekitamiseks külmrelvana kasutatav või selleks spetsiaalselt kohandatud ese). Riigikohus on relva kasutamise elemendi kohta öelnud, et KrK § 195 lg 3 ei hõlma relvana mittekasutatavat eset, nagu seda on näiteks püstolimakett, mida ei saa samuti pidada kehavigastuse tekitamiseks spetsiaalselt kohaldatud esemeks.⁵⁷ Sisuliselt sama on Riigikohus öelnud ka pisargaasi (RK lahendis gaasiballooni) kohta. Olgugi et pisargaas liigitub relvaseaduse järgi eraldi relvaliigiks – gaasirelvaks – ei saa seda nimetada tulirelvaks, külmrelvaks ega ka kehavigastuste tekitamiseks külmrelvana kasutatavaks või selleks spetsiaalselt kohandatud esemeks.⁵⁸ Küll

⁵³ RKKKo 3-1-1-10-98, 3-1-1-17-98, 3-1-1-11-00

⁵⁴ RKKKo III-1/3-31/95

⁵⁵ RKKKo 3-1-1-95-00

⁵⁶ RKKKo 3-1-1-74-02

⁵⁷ RKKKo 3-1-1-17-98

⁵⁸ RKKKo 3-1-1-51-01

aga järeldub viidatud lahendist, et gaasirelva on võimalik kohandada ümber ja kasutada külmrelvana KrK § 195 lg 3 mõistes. Viidatud lahendis andis Riigikohus seega mõista ka sellest, et relva mõiste sisustamiseks tuleb pöörduda relvaseaduse poole, mis defineerib relva tunduvalt laiemalt kui KrK § 195 lg 3 seda teeb.

Koosseisutunnust „avalik kord“ sisustas Riigikohus asjas, kus isikut süüdistati algselt KrK § 195 lg 2 (kuritahtlik huligaansus) alusel, hiljem Ringkonnakohtus ümberkvalifitseeritult KrK § 113 alusel (vägivallateod isiku kallal, karistuseks rahatrahv või arest) selles, et süüdistatav tungis vanglas karistust kandes kallale kahele teisele isikule, tekitades ühele isikutest kergeid terviserikketa kehavigastusi. Selles asjas kerkis muuhulgas küsimus, kas huligaansuse teine obligatoorne tunnus – avaliku korra jäme rikkumine – on ka sellisel juhul täidetud, kui kannatanute suhtes vägivalla kasutamine leiab aset vangla eluruumides, mitte aga avalikus kohas, ning ajal, mil selles eluruumis teisi isikuid ei viibi. Nimelt oli Ringkonnakohtus leidnud, et vangla eluruumis kõrvaliste isikute juuresolekate toimepandud vägivallategu ei kujuta endast avaliku korra jämedat rikkumist, kuid on kvalifitseeritav kuriteona KrK § 113 (karistatakse rahatrahvi või arestiga) järgi. Riigikohus leidis selles asjas aga seda, et „[...] avaliku korra all tuleb mõista kas [I] tavade, heade kommetega, normidega või reeglitega kinnistatud isikutevahelisi suhteid ühiskonnas, mis [II] tagavad igaühe avaliku kindlustunde ning võimaluse realiseerida nii oma õigusi, vabadusi kui ka kohustusi.“ Kuivõrd vanglaasutuses on kehtestatud sisekorraeeskirjad, mis on muuhulgas vajalikud kaitsmaks iga kinnipeetud isikut vanglaterritooriumil teiste kinnipeetud isikute õigusevastaste rünnete, sh ka huligaansuse eest, siis täitis süüdistatava tegu kuritahtliku huligaansuse koosseisu.⁵⁹ Riigikohtus on avaliku korra mõistele antud definitsiooni ka mitmetes hilisemates lahendites kinnitanud.⁶⁰ Ringkonnakohtu poolt tõstatatud küsimust huligaansuse karistatavusest täiendavate tingimuse täitmisel – teo toimepanemine avalikus kohas kõrvaliste isikute juuresolekul – selles asjas Riigikohus otsest vastust ei andnud. Samas on Riigikohus hilisemates lahendites kinnitanud, et avaliku korra rikkumine ei pea leidma aset ilmingimata avalikus kohas,⁶¹ vaid võib aset leida näiteks korteris,⁶² administratiivhoones,⁶³ ega pea olema oma loomult obligatoorselt kolmandaid isikuid häiriv⁶⁴. Avaliku korda kaitsvate normide all

⁵⁹ RKKKo 3-1-1-32-96

⁶⁰ RKKKo 3-1-1-89-96, 3-1-1-102-03

⁶¹ RKKKo 3-1-1-74-02: „Kuriteo kvalifitseerimisel huligaansusena ei ole selle toimepanemise kohal määravat tähtsust. Huligaansust saab toime panna nii avalikus kohas kui ka mujal.“

⁶² RKKKo 3-1-1-89-96

⁶³ RKKKo 3-1-1-134-96

⁶⁴ RKKKo 3-1-1-89-96, RKKKo 3-1-1-134-96: „Rõhutame siinkohal veelkord, nagu ka Riigikohtu kriminaalkolleeegiumi kogu koosseisu otsuses nr 3-1-1-32-96 A. K. süüdistusasjas, et kolmandate isikute

on peale vangla sisekorraeskirjade all nähtud ka põhiseaduse §-s 33 sätestatud kodu puutumatus.⁶⁵ Kolmandate isikute häirivuse osas on Riigikohus üllataval kombel KrK § 195 kehtivuse ajal ka vastupidisele seisukohale asunud.⁶⁶ Samuti on Riigikohus hilisemas praktikas möönud, et kuriteo toimepanemine muus kui avalikus kohas võib konkreetsetest asjaoludest olenevalt siiski omada olulist rolli kuriteo kvalifitseerimisel huligaansuse või mõne muu teo eest vastutust ettenägeva sätte järgi, märkides, et „[k]ui tegu on toime pandud isiklikul motiivil, võib see olenevalt konkreetsetest asjaoludest kasvada üle huligaansuseks vaid siis, kui see toimus avalikus kohas. Ning vastupidi, huligaansel motiivil ning ajendil toimepandud tegu (soovist tühisel, otsitud ettekäändel, mis ei põhine kehtival õiguskorral, väljendada lugupidamatust kaasinimese või õiguskorra vastu tervikuna) ei eelda avalikku kohta.“⁶⁷

Kuigi enamuses moodustasid huligaansed teod vägivalalteod (KrK § 195-ga seotud RK lahendi aastatel 1996 kuni 2001), siis nähti huligaanse teona objektiivselt küljelt KrK kehtivuse ajal ka baarikaklust, auto klaaside ja salongi lõhkumist, relvaga ähvardamist ja samaaegset sõimamist, tundmatu inimese löömist ja hilisemat kergeid kehavigastusi põhjustavat grupilist peksmist, turvatöötajale vastupanu osutamist ning sõimlemist ühes jalgadega vehkimist, tsehhi akna kiviga sisseviskamist, kaupluse vitriinklaaside kividega katkiloopimist, juustest tirimist ühes vara hävitamisega, suvilasse sissemurdmises ning seal kannatanute vara hävitamises, ebatsensuursete sõnade väljaütlemist ja ähvardamist.⁶⁸

Objektiivsest küljest piisab huligaansuse eest vastutusele võtmiseks seega mõne vabadust realiseerida võimaldava ning igäühe avalikku kindlustunnet tagava hea kombega ühiskonnas kinnistatud isikutevahelise suhte jämedast rikkumisest, näidates samal ajal üles ilmset lugupidamatust ühiskonna vastu. Siiski on raske ette kujutada, milline süütegu ei rikuks jämedalt avalikku korda ja ei väljendaks ilmset lugupidamatust ühiskonna vastu ning ei oleks seega ka huligaanne. Ilmselt kaasneb teise inimese löömisega avaliku korra jäme rikkumine ühes ilmse lugupidamatuse väljendamine ühiskonna vastu, mistõttu on suurel

---

puudumine peksmise sündmuskohal ei ole iseenesest asjaolu, mis välistaks süüdlase käitumise kvalifitseerimise KrK § 195 järgi.“

⁶⁵ RKKKo 3-1-1-89-96

⁶⁶ RKKKo 3-1-1-74-02: „Avalik koht pole väärtus iseenesest, mis „tagaks igäühe kindlustunde ja võimaluse realiseerida oma õigusi ja vabadusi“ (tlk 118), vaid eraldi tuleb tuvastada avalikus kohas toimuv asjasse mittepuutuvate isikute või üldise õigusrahu häirimine. Seda aga kohtud teinud ei ole.“

⁶⁷ RKKKo 3-1-1-1-02

⁶⁸ Vastavalt RKKKo 3-1-1-4-97, 3-1-1-19-97, 3-1-1-47-97, 3-1-1-17-98, 3-1-1-69-99, 3-1-1-120-99, 3-1-1-95-00, 3-1-1-34-01, 3-1-1-79-01, 3-1-1-28-02

hulgal kaklusi ka huligaansuse vastava koosseisu järgi subsumeeritud või kvalifitseeritud. Kui iga konflikt tänaval on huligaansus, siis on huligaansus järelikult ka iga teine kuritegu tänaval. Piiritlemaks huligaansust teistest KrK-s sätestatud kuritegudest tuleb seega appi võtta huligaansuse subjektiivne külg. Riigikohus on näiteks KrK § 195 lg 2 subjektiivset külge kommenteerides öelnud: „[Kuritahtliku huligaansuse] saab toime panna ainult otsese tahtlusega, kusjuures süüdlase tegevuse eesmärgiks peab olema [I] avaliku korra jäme rikkumine ja [II] ühiskonna vastu ilmse lugupidamatuse väljendamine. Seejuures peab see tegevus oma sisult vastama vähemalt ühele dispositsioonis loetletud konkreetsele tunnusele [ning] [a]sjaolu, et [süüdistatava] ja kannatanu vaheline konflikt leidis aset avalikus kohas, ei tõenda, et [süüdistatava] eesmärgiks oli avaliku korra rikkumine või ilmse lugupidamatuse avaldamine ühiskonna vastu.“⁶⁹ Viidatud kohtuasjas ei nähtud süüdistatava käitumises huligaanset ajendit ning seega ka huligaansuse subjektiivse koosseisu täitmist, kuivõrd konflikti põhjuseks ja kehavigastuste tekitamise ajendiks oli kannatanu tööle hilinemine, s.o ajend kuriteo toimepanemiseks oli isiklikku laadi ja see kvalifitseeriti KrK § 113 järgi. Samas on huligaanset ajendit ning seega ka huligaansuse subjektiivse koosseisu esinemist jaatatud näiteks juhtudel, kus süüdistatav asus realiseerima oma viha inimeste vastu, kes ei olnud selle viha rahuldamiseks mingit põhjust andnud, aga ka juhtudel, mil konflikti alustatakse mingil otsitud või ka tegelikult isiklikul ajendil, kuid konflikt väljub isiklike suhete raamest või kasvab tegevuse koha ja laadi spetsiifika tõttu üle huligaanseks.⁷⁰

Piiri tõmbamiseks huligaansuse (KrK § 195) ja kehalise väärkohtlemise vahel (KrK § 113) osutus KrK-aegset kohtupraktika kohaselt seega määravaks, kas süüdistatav ründas kannatanut isiklikel või huligaansetel motiividel. On ründe ajendiks huligaanne motiiv, tuleb süüdistatava käitumine subsumeerida KrK § 195 vastava lõike alusel. On ründe ajendiks isiklik motiiv, ei või süüdistatava käitumist KrK § 195 alusel subsumeerida. Seoses isikuvastaste kuritegude ja huligaansuse koosseisude piiritlemisel subjektiivse külje kaudu isikliku ja huligaanse ajendi tuvastamisega on Riigikohus ka hilisemas lahendis kinnitanud, öeldes et „[...] huligaansus on avaliku korra vastu suunatud kuritegu[,] ei tohi [huligaansusena] kvalifitseerida kuritegusid, mis objektiivsest küljest küll sarnanevad huligaansusele, kuid süüdlase tahtlusest ja tema tegutsemise motiividest lähtudes puudub vägivalla kasutamisel soov rikkuda jämedalt avalikku korda ja väljendada sellega ilmset lugupidamatust ühiskonna vastu. Nende tunnuste puudumisel tuleb peksmist ja kerge kehavigastuse tekitamist

---

⁶⁹ RKKKo 3-1-1-113-98

⁷⁰ Vastavalt RKKKo 3-1-1-13-98, 3-1-1-17-99, 3-1-1-57-01

kvalifitseerida isikuvastase kuriteona.⁷¹ Seoses KrK-s sätestatud kvalifitseeriva asjaoluna huligaanse ajendit ettenägevate kuriteokoosseisude (nt KrK § 101 lg 1 p 2, § 107 lg 2 p 2) piiritlemisel huligaansusest (KrK § 195), on Riigikohus märkinud et „Riigikohtu kriminaalkolleegium peab vajalikuks märkida, et huligaansuse piiritlemisel teistest kuritegudest tuleb lähtuda põhimõttest, et huligaansusest raskemad kuriteod, mis on toime pandud huligaansel motiivil, tuleb kvalifitseerida ainult vastava kuriteona, ideaalkonkurents huligaansusega puudub (näit KrK § 144). Ning vastupidi, huligaansel motiivil toimepandud huligaansusest kergemad kuriteod on hõlmatud huligaansuse koosseisust.”⁷²

---

⁷¹ RKKKo 3-1-1-74-02

⁷² RKKKo 3-1-1-19-97

1.3. Avaliku korra rikkumine KorS-i muutmiseelses KarS-is

Oli ilmne, et 1992. aasta KrK-s olid tehtud vaid hädavajalikud muudatused, siis otsustati läbi viia kriminaalõiguse ja halduskaristusõiguse terviklik ja radikaalne reform – kriminaalõiguse reform⁷³, mille tulemusel valmis 2001. aastal Saksa 1975. aasta *Strafgesetzbuch*-i (StGB) ja prantsuse 1994. aasta *Code Pénal*-i eeskujul pärast pea kaheaastast Riigikogus menetlemist karistusseadustik⁷⁴. Terminoloogilisest aspektist sai seega „kriminaalist“ „karistus“, „koodeksist“ „seadustik“ ja „kriminaalõigusest“ „karistusõigus“.⁷⁵ Reformi tulemusena tunnistati kehtetuks mh HÕS, milles sisaldunud haldusõiguserikkumised nimetati ümber väärtegadeks ning viidi enamuses tagasi haruseadustesse – sinna, kus nad olid pakinenud ka HÕS-i ja AdmÕRK kehtimise ajal, mõned sätestati aga karistusseadustikus.⁷⁶

KarS-i vastuvõtmisega kandusid KrK-s ja HÕS-is kehtinud huligaansuse koosseisud KarS §-desse 262 ja 263, mis näevad ette vastutuse vastavalt avaliku korra rikkumise ja avaliku korra raske rikkumise eest. Ka Riigikohus on mitmetes KarS-i vastuvõtmise järgsetes lahendites, kus tarvitses otsustada, kas isiku vastutuselevõtmine KrK ja HÕS-i kehtivuse ajal toime pandud huligaansuse eest on võimalik ka KarS-i alusel, seda kinnitanud.⁷⁷ Avaliku korra rikkumise süüteokoosseisud sätestati KarS-i 16. peatüki „Avaliku rahu vastased süüteod“ 2. jakku „Avaliku korra vastased süüteod“ ning paiknevad seal praegugi. KarS-i eelnõu seletuskirja kohaselt asusid selles jaos süüteod, mis võrreldes avaliku julgeoleku vastu suunatud süütegudega (KarS 16. ptk 1. jagu), rikuvad paikapandud ühiselu reegleid ja käitumisnormistikku ning on seetõttu oma loomult kergemad üleastumised ning vähem hukkamõistu väärviaid süüteod.⁷⁸

KarS § 262 nägi ette väärteovastutuse avalikus kohas teiste isikute rahu või avaliku korra muu rikkumise eest ja KarS § 263 (avaliku korra rakse rikkumine) nägi sama teo eest ette aga kriminaalvastutuse tingimusel, et rahu või avaliku korda rikuti (p 1) vägivallaga, (p 2) vastuhakkamisega avalikku korda kaitsvale isikule, (p 3) relva või relvana kasutatava muu eseme, lõhkeseadeldise või lõhkematerjaliga ähvardades või (p 4) grupi poolt. Korrakaitseseaduse (KorS) rakendamise ja muutmise eelses kohtupraktikas nähti KarS §-i 263

---

⁷³ Karistusseadustiku eelnõu (119 SE) algatamise seletuskiri, Riigikogu IX koosseis, lk 72 [119 SE, IX koosseis]

⁷⁴ 119 SE, IX koosseis, lk 73; Pikamäe, 2013, lk 5

⁷⁵ Sootak, 2014, lk 3

⁷⁶ *Ibid*, lk 4

⁷⁷ RKKKo 3-1-1-13-03 p 8, 3-1-1-111-03 p 8, 3-1-1-102-03 p 8, 3-1-1-116-05 p 5

⁷⁸ 119, SE, IX koosseis, lk 103

KarS §-i 262 kvalifitseeriva koosseisuna, KorS-i rakendamise ja muutmise järgses kohtupraktikas nähakse mõlemas süüteoosseisus aga põhikoosseisu.⁷⁹ 2007. aastal muudeti KarS § 263 lg 1 p 3 lauseosa „lõhkematerjal“ lauseosaks „lõhkeaine“⁸⁰ ning 2008. aastal täiendati KarS § 263 lg-t 1 p-ga 2¹ sõnastuses: „näo varjamisega näokatte või maskiga või muul viisil, mis takistas isiku tuvastamist“⁸¹.

KarS-i avaliku korra rikkumise ning KrK ja HÕS-i huligaansuse regulatsiooni grammatilisest aspektist võib leida nii sarnasusi kui ka erinevusi. Sarnasus esineb näiteks KarS § 263 lg 1 p 2 (rahu või avaliku korra rikkumine seoses vastuhakkamisega avalikku korda kaitsvale isikule) ja KrK § 195 lg 2 alt-de 3 kuni 5 (kuritahtlik huligaansus, mis on seotud vastuhakkamisega võimuesindajale, avalikku korda kaitsvale üldsuse esindajale või teisele isikule, kes tõkestab huligaanset tegevust) võrdluses, aga ka KarS § 263 lg 1 p 3 (rahu või avaliku korra rikkumine seoses relva või relvana kasutatava muu esemega) ja KrK § 195 lg 3 (huligaansuse või kuritahtliku huligaansusega seoses relva kasutamisega) võrdluses. Seega võib öelda, et avaliku korra raske rikkumise koosseis KarS-is kätkeb endas lisaks KarS §-ile 262, olles selle kvalifitseeriv koosseis muutmiseelse kohtupraktika kohaselt, teatud määral ka KrK-s tuntud huligaansuse koosseisude tunnuseid, kusjuures sanktsioon avaliku korra raske rikkumise eest (KrK-s eriti kuritahtlik huligaansus) on KarS-is samastatud KrK-s sätestatud kuritahtliku huligaansuse sanktsiooni ülemmääraga, s.o viieaastane vangistus. Sarnasus esineb ka KarS § 263 lg 1 p 1 (vägivalla kasutamise tunnus) ja KrK aegse kohtupraktika võrdluses. Vägivalla kasutamise tunnuse positiveerimisega on järelduslikult tegemist KrK-aegse Riigikohtu praktikas antud tõlgendusega huligaansuse korral vägivaldsuse kasutamise automaatselt jõhkraks lugemise kohta. Nagu eelmises jaos leitud, siis kaasnes Riigikohtu praktika kohasel vägivalla kasutamisega selle jõhkruuse tunnusel (tavalise) huligaansuse automaatselt kuritahtlikuks huligaansuseks kvalifitseerimine, kuigi KrK huligaansuse koosseisud vägivalda kui kvalifitseerivat tunnust otseselt ette ei näinud.

KarS-i eelnõu seletuskirja kohaselt hõlmas aga KarS §-s 262 sätestatud avaliku korra rikkumise väärteoosseis endas nii avaliku korra eeskirjade rikkumise (HÕS § 142), pisihuligaansuse (HÕS § 144), normatiive ületava müra põhjustamise (HÕS § 60), kultuurimälestiste rikkumise (HÕS § 165) ning ka alkoholiga seotud kuritegude ning

⁷⁹ Vrdl RKKKo 3-1-1-7-07 p 10 ja 3-1-1-15-17 p 25

⁸⁰ Karistusseadustiku ja selle muutmise seaduste muutmise seadus – RT I 2007, 13, 69, § 9 p 5

⁸¹ Politseiseaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seadus – RT I 2008, 28, 181, § 7 p 2

haldusõiguserikkumiste (nt HÕS § 150) koosseise.⁸² Puhtalt grammatilise tõlgenduse pinnalt võib asuda seisukohale, et avaliku korra rikkumise põhikoosseis, s.o KarS § 262 (väärtegu), nägi isiku avaliku korra rikkumise eest vastutusele võtmiseks ette laiema dispositsiooni kui seda tegid KarS § 262 eeskujuks olnud HÕS-i vastavate koosseisude dispositsioonid, säilitades seejuures KrK § 195 lg-ga 1 sarnase sanktsiooni, mis on tunduvalt rangem KarS §-le 262 isegi enim sarnaneva HÕS §-s 142 sätestatud avaliku korra eeskirjade rikkumise koosseisu sanktsioonist.⁸³ See, et KarS §-il 262 (avaliku korra rikkumine) KrK § 195 lg-ga 1 (tavaline huligaansus, karistus sarnane KarS §-le 262) puutumus puudub, paistab kinnituvat ka Riigikohtu KarS-i vastuvõtmise järgses praktikas, kus KrK § 195 lg 1 järgi kvalifitseeritud tegusid on KarS-i kehtivuse järgselt kvalifitseeritud mitte KarS § 262 vaid § 263 järgi⁸⁴, samas kui HÕS § 144 alusel kvalifitseeritud tegusid on KarS-i kehtivuse järgselt kvalifitseeritud KarS § 262 alusel.⁸⁵

Ajalukku on kindlasti läinud – vähemalt võib nii väita grammatilise tõlgenduse pinnalt – jõhkruuse, küünilisuse, avaliku korra jämeda rikkumise ning ühiskonna vastu ilmse lugupidamatuse ülesnäitamise elemendid ühes huligaanse ajendi ja huligaansuse teriminite kasutamisega, kuigi kirjanduses on viimase kahe kohta märgitud, et kohtupraktika neist lõplikult loobunud veel ei ole.⁸⁶ Küsitavusi lõigu alguses loetletud elementide ajalukku minekust tekitab siiski KarS-i eelnõu seletuskirjas märgitu, et: „Avaliku korra raske rikkumine sisaldab [...] lisaks huligaansuse sätteid.“⁸⁷ Kas selle all on silmas peetud ja juba üleval arutatud avaliku korra raske rikkumise koosseisu grammatilise poole mõningast sarnasust huligaansuse koosseisu grammatilise poolega, või hoopis seda, et KrK-aegsed huligaansuse elemendid võivad nüüd esile kerkida tõlgendusargumentidena ning et avaliku korra raske rikkumisena tuleb endiselt vaadelda mh tegusid, mis väljendavad ilmset lugupidamatust ühiskonna vastu? Huligaanse ajendi kohta on Riigikohus maininud, et see subjektiivse koosseisu element on tõepoolest ajalugu.⁸⁸ Ühes varasemas KarS-i jõustumise järgses lahendis on Riigikohus ka öelnud, et: „[KarS-i] jõustumisega muutus võrreldes [KrK-

⁸² 119 SE, IX koosseis, lk 103

⁸³ Vrdl nt KarS § 262: „[Karistatakse] [a]valikus kohas teiste isikute rahu või avaliku korra muu rikkumise eest“ HÕS §-ga 142 „[Karistatakse] [a]valiku korra eeskirjade rikkumise eest“ ja HÕS §-ga 144 „[Karistatakse] [s]õimu eest avalikus kohas, isikut solvava tülitamise ning avalikku korda ja isiku rahu rikkuva muu selletaolise tegevuse eest“

⁸⁴ RKKKo 3-1-1-13-03 p 8

⁸⁵ RKKKo 3-1-1-102-03 p 8

⁸⁶ Sootak, J, Karistusõiguse eriosta terminitest isikuvastaste süütegude näitel, Õiguskeel 3/2017, lk 7 [Sootak, 2017]

⁸⁷ 119 SE, IX koosseis, lk 103

⁸⁸ RKKKo 3-1-1-102-03 p 8

ga] oluliselt avaliku korra vastu suunatud süütegude süstemaatika. [KrK §-s 195 sätestatud huligaansuse koosseisule] lähedaseim kuriteokoosseis on sätestatud avaliku korra raske rikkumisena (KarS § 263). Tähele tuleb aga panna seda, et nimetatud koosseisud kattuvad üksnes osaliselt.⁸⁹ Seda, et ülejäänud lõigu alguses nimetatud elemendid KarS-i jõustumisega enam tähtsust ei oma, avaldub Riigikohtu KarS-i revisjonieelses praktikas endas.

Avaliku korra rikkumise objektiivse koosseisu moodustas seega (I) avalikus kohas (II) (alt 1) teiste isikute rahu või (alt 2) avaliku korra muu rikkumine.

Kõrvutades avaliku korra rikkumise objektiivset koosseisu KrK § 195 lg-s 1 sätestatud analoogse huligaansuse objektiivse koosseisuga, kus huligaansuse eest karistati huligaansuse kui teo kordasaatmise eest ning selle teo asetleidmine avalikus kohas ei olnud oluline, siis suurimaks ja olulisemaks erinevuseks KarS-i kehtestamisega saabki pidada just avaliku korra rikkumise koosseisule avaliku koha elemendi lisandumist, mis tähendas seega seda, et avaliku korda ei olnud (üldjuhul) võimalik rikkuda muus kohas kui avalikus kohas. Kuigi avaliku koha kriteeriumit tõstatati mitmetes KrK-aegsetes lahendites, siis KrK ise ega ka KrK-aegne kohtupraktika avaliku koha tunnust ette ei näinud ega aktsepteerinud.

KarS-i jõustumisega hakatakse seega avaliku korra rikkumise eest karistamise eeldusena täiendavalt ette nägema selle teo kordasaatmist avalikus kohas. Samas on avaliku koha tunnuse positiveerimisega ära tuntav seadusandja tahe kitsendada avaliku korra rikkumise karistatavusala, kuivõrd, nagu öeldud, KrK järgi oli huligaansus toimepandav igal pool. Arvestades õigushüve, mille kaitseks avaliku korra koosseisud positiveeritud olid, siis ei olekski mõistlik avaliku korra reeglite ruumilist kehtivust viia avalikust kohast välja.

KarS-i jõustumise järgne Riigikohtu praktika sisustas avaliku kohta kui „[sellist kohta], kuhu on ligipääs ka kolmandatel isikutel, kes pole õiguserikkujaga isiklikult seotud.”⁹⁰ KarS-i kommenteeritud väljaannetes on asutud samadele seisukohtadele.^{91,92} Avalikuks kohahks on peetud näiteks kasiinot, kaupluse müügisaali, ridaelamu sisehoovi.⁹³ Kuigi avaliku korra raske

⁸⁹ RKKKo 3-1-1-116-05 p 5

⁹⁰ RKKKo 3-1-1-102-03 p 9, 3-1-1-7-07 p 7.1, 3-1-1-29-10 p 7

⁹¹ Sootak, J, Pikamäe, P, Karistusseadustik: kommenteeritud väljaanne, Tallinn: Juura, 2002, lk 497, § 262, p 3.2 [KarSK, 2002]

⁹² Sootak, J, Pikamäe, P, Karistusseadustik: kommenteeritud väljaanne, II vlj, Tallinn: Juura, 2004, lk 562, § 262, p 3.2 [KarSK, 2004]

⁹³ Vastavalt RKKKo 3-1-1-75-03 p 1, 3-1-1-88-14 p 1, 3-1-1-93-14 p 7

rikkumise koosseis sisustatakse KarS § 262 alusel, ei sisalda § 263 tekst erinevalt § 262 tekstist avaliku koha elementi, siis saab grammatilise tõlgenduse pinnalt järeldada, et avaliku korra raske rikkumine ei pea iseenesest aset leidma avalikus kohas,⁹⁴ kuid nagu hiljem selgub, siis Riigikohus pidas avaliku koha tunnust vajalikuks ka KarS § 263 puhul.

Koosseisutunnuse „teiste isikute rahu rikkumine“ kohta on kommenteeritud väljaandes märgitud, et see teenib eelkõige näitlikustamise huve, kuivõrd koosseisutunnus „avaliku korra muu rikkumine“ juba hõlmab endas ka teiste isikute rahu rikkumist. Koosseisutunnuse „avaliku korra muu rikkumine“ all saab seega mõista teiste isikute rahu rikkumise kõrval täiendavalt näiteks mõne avaliku asja rikkumist või alkoholi pruukimist selleks mitte ettenähtud kohas.⁹⁵

Kuivõrd avaliku korra rikkumise ja avaliku korra raske rikkumise puhul oli tegemist koosseisudega, mille enamus tunnuseid olid normatiivsed,⁹⁶ tähendas see aga mh seda, et mõiste „avalik kord“ sisustamine oli jäetud kohtupraktika hooleks ja võis ning hõlmaski rohkemat, kui eelmises lõigus mainitud.

Avalikku kord määratleti KarS-i eelnõu seletuskirjas kui üldtunnustatud käitumisnormistikku, mis on ühiskonnas omaks võetud ja ühiselureeglites väljenduv suhtlemiskord.⁹⁷ Avaliku korra mõistele andis Riigikohus aga ka juba KrK kehtivuse ajal definitsiooni, määratledes avalikku korda tavade, heade kommetega, normidega või reeglitega kinnistunud isikutevahelisi suhteid ühiskonnas, mis tagavad igaühe avaliku kindlustunde ja võimaluse realiseerida oma õigusi, vabadusi ja kohustusi (vt I.3). Seda avalikule korrale antud määratlust on Riigikohus ka oma hilisemas KarS-i revisjonieelses praktikas kinnitanud.⁹⁸

Samas on KarS-i eelnõu algatamise seletuskirjas arutletud KarS § 262 ja 263 võimaliku blanketsuse üle. Seletuskirjas märgitakse, et korrakaitseaduse vastuvõtmise eelsel ajal kehtis Eestis süsteem, mille kohaselt kehtestati avalikus kohas käitumise üldnõuded (ehk avaliku korra eeskirjad) iga kohaliku omavalituse volikogu poolt oma haldusterritooriumil määrusega kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse⁹⁹ § 22 lg 1 p 36³ alusel ning et nendele eeskirjadele

⁹⁴ KarSK, 2004, lk 564 kuni 565, § 263, p 3.2.1

⁹⁵ *Ibid*, lk 497 ja 498, § 262, p 3.2 ja 3.4

⁹⁶ *Ibid*, lk 497, § 262, p 2

⁹⁷ 119, SE, IX koosseis, lk 103

⁹⁸ RKKKo 3-1-1-102-03 p 9, 3-1-1-7-07 p 7.1, 3-1-1-60-10 p 15.3

⁹⁹ Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus – RT I 1993, 37, 558...RT I 2002, 82, 480 [KOKS]

oli võimalik tugineda isiku avaliku korra rikkumise eest vastutuselevõtmisel, mööndes siiski sellega seotud ebaselgust.¹⁰⁰ Ka KarS-i kommenteeritud väljaannetes on nendele eeskirjadele kui potentsiaalsetele avaliku korra rikkumise sisustamisele viidatud,¹⁰¹ sama on tehtud ka KorS-i kommenteeritud väljaandes.¹⁰² Samas ei luba sellist järeldust otseselt teha KarS-i eelnõu algatamise seletuskiri, mis märgib avaliku korra rikkumise paragrahvi kommenteerides, et linnades ja valdades kehtestatud avalikes kohtades isikute käitumist reguleerivad eeskirjad olid vaid eeskujuks KarS-i 12. ptk 2. jao, sh avaliku korra rikkumise koosseisude koostamisel, koosseisude endi blanketsusest räägitud ei ole. Linnades ja valdades tollal kehtinud ning KOKS § 22 lg 1 p 36⁶ alusel kehtestatud avaliku korra eeskirjad aga nägid oma sätetes sõnaselgelt ette, et nendes eeskirjades toodud avalikus kohas käitumise reeglite eest karistatakse KarS § 262 alusel,¹⁰³ viidates seega nimetatute koosseisu blanketseks olemisele.

Riigikohus võttis koosseisude normatiivseks või blanketseks pidamise osas siiski konkreetse seisukoha ja märkis et „[...] KarS § 262 ei ole blanketne koosseis, seega ei pea isiku karistamisel selle järgi viitama kohaliku omavalitsusüksuse [...] avaliku korra eeskirjale. Kuigi eeskirjas on ette nähtud teatud reeglid, mille rikkumise eest karistatakse KarS § 262 järgi, ei ole välistatud isiku karistamine avaliku korra rikkumise eest ka eeskirjas sätestamata juhtudel.“¹⁰⁴

Seletuskirja kohaselt vaadeldi avaliku korra rikkumisena näiteks teiste isikute turvalisust ohustavad ning rahu häirivad tegusid (näiteks pürotehnika kasutamine), lugupidamatuse väljendamine teiste isikute suhtes (näiteks ebasüüdsate väljendite kasutamine), avalike asjade rikkumist.¹⁰⁵ KorS-i rakendamise ja muutmise eelsel ajal on kohtuvälised menetlejad pidanud avaliku korra rikkumiseks (KarS § 262) näiteks välisfasaadile karikatuuride ja kujutiste joonistamist, liiklusemärgi väljakaevamist, õhtusel ajal valju muusika mängimist, väga

¹⁰⁰ Korrakaitseaduse eelnõu (49 SE) algatamise seletuskiri, Riigikogu XI koosseis, lk 84 [49 SE, XI koosseis]

¹⁰¹ KarSK, 2002, lk 498, § 262, p 3.5, KarSK, 2004, lk 564 kuni 565, § 262, p 3.5

¹⁰² Laaring, M, *et al*, Korrakaitseadus: kommenteeritud väljaanne, Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 2017, lk 174 [KorSK]

¹⁰³ vt nt Pärnu Linnavolikogu 21. aprilli 2005. a määruse nr 18 „Avaliku korra eeskiri“ § 8 [Pärnu AKE]; Tallinna Linnavolikogu 25. augusti 2005. a määruse nr 43 „Tallinna linna avaliku korra eeskiri ja avaliku koosseisude korraldamise nõuded“ § 25 [Tallinna AKE]; Tartu Vallavolikogu 24. oktoobri 2012. a määrus nr 6 „Avaliku korra eeskiri“ [Tartu AKE]

¹⁰⁴ RKKKo 3-1-1-82-07 p 8

¹⁰⁵ 119, SE, IX koosseis, lk 103

sagedast helistamist, ebatsensuursete sõnadega solvamist, taimede väljatõmbamist.¹⁰⁶ KorS-i rakendamise ja muutmise eelses KarS-is on avaliku korra raskeks rikkumiseks (KarS § 263) peetud näiteks sõimamist ühes löömisega, pudelikaelaga vehkimist ühes kannatanu tagaajamisega.¹⁰⁷

Vajadust hakatakse ka nägema personifitseeritud füüsilise isiku olemasolu järgi.¹⁰⁸ Vajadust kolmanda tunnuse järgi mööndi ka KarS-i kommenteeritud väljaannetes.¹⁰⁹ Personifitseeritud füüsilise isiku olemasolu tähendab seda, et täiendavalt tuleks tuvastada ka n.ö avalikkuse, s.o õigusrikkujaga isiklikult mitteseotud isikute juuresolek, seda siis eelkõige selliste rikkumiste puhul, millel puudub personifitseeritud füüsilisest isikust objekt.¹¹⁰

KorS-i rakendamise ja muutmise eelse KarS §-e 262 ja 263 puudutava Riigikohtu praktika kohaselt tuli teo (teiste isikute rahu rikkumine) ja selle avalikus kohas toimepanemisele täiendavalt tuvastada veelgi:

- et teo tagajärjel oleks rikutud väljaspool vahetat tegutsemiskohta (avalikus kohas) viibivate isikute rahu (teo järelmid ulatusid avalikku kohta) ja kahjustati seeläbi avalikku korda¹¹¹ (I) või
- et sellega häiriti juhuslike, asjasse mittepuutuvate (ja sellesse asja enda tahte vastaselt kaasatud kolmandate) isikute rahu ja kahjustati seeläbi avalikku korda, kuid seda järelduslikult vaid vägivallategude korral (§ 263 lg 1 p 1)¹¹² (II).

Riigikohtu praktikast tuleneb seega, et kvalifitseerimaks isiku tegu avaliku korra rikkumisena KarS §-de 262 või 263 järgi, tuli täiendavalt süüdlase teos tuvastada I kriteeriumi täitumine vaid siis, kui tegu ise leidis aset muus kui avalikus kohas. Kui tegemist oli avaliku korra rikkumisega vägivalda kasutades KarS § 263 lg 1 p 1 mõistes, tuli teos täiendavalt tuvastada ka II kriteeriumi täitumine, olenemata I kriteeriumi täitumisest. Seejuures ei olnud piisav viitamine üksnes ühele tunnistajale, kes väidetavalt avaliku korra rikkumist pealt nägi.¹¹³ Seega, kui teise isiku suhtes kasutatakse eluruumis vägivalda, mis ei kvalifitseeru KarS § 121

¹⁰⁶ Vastavalt RKKKo 3-1-1-13-03 p-d 1 ja 8, 3-1-1-12-07 p 1, 3-1-1-82-07 p 1, 3-1-1-33-11 p 1, 3-1-1-88-14 p 1, 3-1-1-93-14 p 1

¹⁰⁷ Vastavalt RKKKo 3-1-1-78-07 p 1, RKKKm 3-1-1-71-11 p 1.2

¹⁰⁸ RKKKo 3-1-1-102-03 p 9, võrdl 3-1-1-134-96 ja 3-1-1-74-02

¹⁰⁹ KarSK, 2002, lk 497 kuni 498, § 262, p-d 3.2 kuni 3.3; KarSK, 2004, lk 563, § 262, p 3.3

¹¹⁰ KarSK, 2002, lk 497 kuni 498, § 262, p-d 3.2 kuni 3.3

¹¹¹ RKKKo 3-1-1-102-03 p-d 8 ja 11, 3-1-1-7-07 p 7.1, 3-1-1-24-07 p 6.1, 3-1-1-29-10 p 7, 3-1-1-33-11 p 13

¹¹² RKKKo 3-1-1-15-07 p 14, 3-1-1-24-07 p 6.1, 3-1-1-88-14 p 6.5, 3-1-1-93-14 p 10

¹¹³ RKKKo 3-1-1-78-05 p 7.3

järgi, ja selle vägivalla järelmid ei ulatu väljapoole seda sama eluruumi, kus tegu aset leiab, ei ole see tegu kvalifitseeritav KarS § 262 järgi; samuti, kui sama akt, mis kvalifitseerub KarS § 121, leiab aset eluruumis, selle järelmid ei ulatu väljapoole seda eluruumi või sellega ei häirita juhuslike, asjasse mittepuutuvate isikute rahu, ei ole see tegu kvalifitseeritav KarS § 263 järgi.

Ilmselt olid need täiendavad kriteeriumid loodud KarS § 262 lg 1 mitmuse omastava lauseosa „teiste isikute“ grammatilise tõlgenduse tulemusena või lihtsalt tahtest eristada avaliku korra rikkumise koosseisud teistest süüteokoosseisudest,¹¹⁴ kuivõrd teleoloogilise või ajaloolise tõlgenduse pinnal oleks neid kriteeriume ilmselt raksem konstrueerida. KorS-i rakendamise ja muutmise eelne KarS § 262 I lõike I alternatiiv sätestas, et karistatakse avalikus kohas teiste isikute rahu rikkumise eest. Sätte „teiste isikute“ mitmuse omastavas (genitiivi) käändes olevast lauseosast sai siinkirjutaja hinnangul grammatilise tõlgendamise tulemusena tõepoolest asuda seisukohale, et vastutus selle sätte kohaselt järgneb vähemalt kahe isiku rahu rikkumisel. Samas tõlgendas Riigikohus seda sätet nii, et see eeldab obligatoorselt, et tegu oleks toime pandud avalikus kohas või et teo tagajärjel oleks rikutud väljaspool vahetat tegutsemiskohta viibivate isikute rahu. Esitades need teo modaliteedid alternatiivsetena ning sidudes järelduslikult teise modaliteedi tuvastamise vajaduse juhtudeks, kus tegu ise avalikus kohas aset ei leidnud, järeldub, et isiku vastutuselevõtmiseks avaliku korra rikkumise eest KarS § 262 alusel üksnes korda rikkuva teo toimepanemise eest avalikus kohas, oli võimalik. Siiski, teod, mis ei seisnenud vägivallas, vaid lihtsalt teiste isikute rahu rikkumises (tollase praktika kohaselt müra tekitamine, ebasüüdlase väljendite kasutamine, teiste isikute tülitamine jms), eeldasid alati personifitseeritud füüsilise isiku olemasolu. St, kui isik õhtul, inimtüjal tänaval, koju jalutades müra tekitas, siis vastutuselevõtt KarS § 262 alusel oli välistatud. Seejuures ongi oluline eristada, et kuigi tollase praktika kohaselt tähendas teiste isikute rahu rikkumine KarS §-s 262 teiste isikute turvalisust, elu ja tervist ning rahu häirivat tegevust, samuti lugupidamatuse väljendamisest teiste isikute suhtes, siis ei nähtud sellena kunagi teise isiku löömist, nagu seda nähakse läbi KorS § 55 lg 1 p 1 KarS §-s 262 praegu, sest teise isiku löömine avalikus kohas kolmandate isikute juuresviibimisel, kvalifitseeriti tollal alati KarS § 263 vägivalda ettenägeva punkti alusel. Samas oli vastutuselevõtt KarS § 263 alusel alati välistatud, kui teoga ei häiritud täiendavalt ka juhuslikke, asjasse mittepuutuvate isikute rahu. KorS-i rakendamise ja muutmise eelsete ja järgsete KarS-is paiknevate AKR koosseisude vahe sesineb seega mh selles, et nüüd tuleb alla KarS § 121 karistatavusala jäävad

¹¹⁴ *Ibid*: „Iga süütegu rikub avalikku õigusrahu ning pelga konstateeringuga, et peksmine toimus avalikus kohas, ei saa automaatselt kaasa tuua süüdlase käitumise kvalifitseerimist KarS § 263 järgi.“

vägivallateod kvalifitseerida KarS §-i 262 alusel ning täiendavalt tuvastada seegi, et peale kannatanut ohustati või häiriti ka kolmandat isikut.

2. Määratletusenõue ja *ultima ratio* põhimõte

2.1. Määratletusenõue

Õigusselguse põhimõttest tulenevalt on normi määratletus vajalik seetõttu, st norm peab olema sõnastatud piisavalt täpselt selleks, et isikutel oleks võimalik aru saada, millised kohustused ja õigused õiguskorras eksisteerivad, et riigi tegevus oleks piisavalt ettenähtav.¹¹⁵ Õigusselguse valdkonnaspetsiifiliseks avaldumisvormiks on aga määratletusenõue.¹¹⁶ Karistusõiguse põhimõtete hulka kuuluvast, KarS § 2 lg-st 1 ning põhiseaduse¹¹⁷ § 23 lg-st 1 sätestatud määratletusenõudest (ld k *nullum crimen nulla poena sine lege certa*) tuleneb, et ilma täpse seaduseta ei ole kuritegu ega karistus,^{118,119} ning see põhimõte laieneb nii kuritegudele kui ka väärtegudele,¹²⁰ hõlmates nii karistusõiguse eriosa kui ka karistusõiguse eriosa norme, kuid ka karistusseaduse blanketti sisustavat normi.¹²¹ Seega ei saa isiku tegu lugeda süüteoks ega teda selle eest karistada, kui seda tegu ei olnud tunnistanud süüteoks kirjaliku ja täpselt määratletud seadusega.¹²²

Ka Riigikohtu praktika on kinnitanud, et karistusseaduse määratletuse nõue eeldab süütegu määratlevalt õigusnormilt selgust ja ühest mõistetavust,¹²³ ja seda seetõttu, et igaühel oleks võimalik oma käitumist vastavalt kujundada nähes ette, milline käitumine on keelatud ja karistatav ning milline karistus keelatud teo kordasaatmisele järgneb.^{124,125} Teisisõnu, süüteo koosseisu tunnused peavad olema normi adressaadile ja seaduse kohaldajale arusaadavad määral, et nende sisu oleks tõlgendamisega avatav, eelkõige läbi grammatilise tõlgendamise.¹²⁶ Kuid seejuures ei tohi karistusõigusnormi sisu avamine viia normi piiridest

¹¹⁵ Annus, T, Riigiõigus, Tallinn: Juura, 2006, lk 100 [Annus, 2006]

¹¹⁶ Madise, Ü, Eesti Vabariigi põhiseadus, Kommenteeritud väljaanne, 4. vlj, Tallinn: Juura, 2017, lk 192, § 13, p 16 [PSK, 2017]

¹¹⁷ Eesti Vabariigi põhiseadus – RT 1992, 26, 349...RT I, 15.05.2015, 2

¹¹⁸ Sootak, 2010, lk 47, vnr 67

¹¹⁹ KarSK, 2015, lk 2, § 2, p 1

¹²⁰ PSK, 2017, lk 326, § 23, p 1

¹²¹ *Ibid*, lk 327, § 23, p 3

¹²² PSK, 2017, § 23, p 1

¹²³ RKKKo 3-1-1-66-12 p 13

¹²⁴ RKÜKo 3-4-1-16-10 p 48

¹²⁵ RKKKo 3-1-1-23-12 p 8.2, 3-1-1-103-12 p 9, 3-1-1-89-13 p 8.1

¹²⁶ *Ibid*

väljumiseni ega ka nende juhtude hõlmamiseni, mida seadusandja pole soovinud karistatavaks kuulutada,¹²⁷ vältides seega sisuliselt keelatud ja karistatava käitumise ettenähtavust.¹²⁸ Samas ei tähenda karistusseaduse määratletusnõue määratlemata õigusmõistete või normatiivsete koosseisutunnuste kasutamise täielikku keeldu.¹²⁹ Teisisõnu, tõlgendamist vajava karistusõigusnormi sätestamine ei tähenda automaatselt selle põhiseadusevastasust.¹³⁰ Ka Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohaselt on paljudes seadustes enam või vähem ebamääraste mõistete kasutamine vältimatu.¹³¹

Oluline on märkida sedagi, et normi määratletuse täpsusaste sõltub aktist, milles ta paikneb – mida piiravama iseloomuga õigusakt on, seda täpsemini peavad temas sisalduvad normid olema määratletud.¹³² Arvestades seda, et karistusõigus on kõige piiravama loomuga õigusakt õiguskorras, peavad koosseisutunnused olema määratletud seega eriti kõrgema täpsusastmega. Samuti, arvestades karistusõiguse repressiivset loomu, tuleb eelistada kitsendavat tõlgendamist laiendavale tõlgendamisel – *odiosa sunt restringenda* (ld k koormat tuleb vähendada) –, moonutamata seejuures seadusandja tahet ning jätmata kaitseta seadusandja poolt kaitsta soovitud hüved.¹³³

Avaliku korra rikkumise süüteokoosseisude määratletusnõudega kooskõla selgitamiseks ongi vaja nende koosseisude objektiivse külje tunnused eelkõige piiritleda, mida tehakse kolmanda peatükis vastavate alapeatükkide juures.

2.2. *Ultima ratio* põhimõte

Karistusõigusliku sekkumise hädavajalikkus tuleneb tõsiasiast, et ühiskonna põhiväärtused ja õiguskord nõuavad kaitset, kuid karistusõigus saab seda teha siiski piiratult, õigushüve tähtsusest, kaalukusest või sotsiaal-eetiliste käitumisväärtuste kaitsmise vajadusest, kuivõrd karistusõiguslik interventatsioon ehk karistusõiguslik sekkumine on alati intensiivne.¹³⁴ Teisisõnu on karistusõigus *ultima ratio* (ld k viimase abinõu) vahendiks seadusandja käes

¹²⁷ RKKKo 3-1-1-89-13 p 8.1

¹²⁸ RKKKo 3-4-1-16-10 p 48, 3-1-1-23-12 p 8.2, 3-1-1-113-13 p 24.2, 3-1-1-5-16 p 7

¹²⁹ RKPJKo 3-4-1-19-10 p 40, RKKKo 3-1-1-89-13 p 8.2, RKHKo 3-3-1-75-15 p 20

¹³⁰ RKKKo 1-16-5792/101 p 12

¹³¹ EIKo 12157/05, Liivik v Eesti, p 93

¹³² Annus, 2006, lk 100

¹³³ Sootak, lk 100, vnr-d 71 ja 72

¹³⁴ Sootak, 2010, lk 39, vnr 38

kaitsmaks korda sellisteks juhtudeks, kus teised meetodid, näiteks haldussuni rakendamine või tsiviilõiguslikud lahendused ei saavutaks soovitud olukorda – ühiskonna põhiväärtuste ja õiguskorra kaitstust.^{135,136} Seega tuleb karistust ettenägeva normi kehtestamisel hinnata, et see norm on vajalik, proportsionaalne soovitava eesmärgiga ja soovitud eesmärki pole muul viisil võimalik saavutada; piirang peab olema ka täidetav ja mõistlik ning demokraatlikus ühiskonnas vajalik.¹³⁷ Ka juba kehtestatud süüteokoosseisu tõlgendamisel võib abiks olla *ultima ratio* põhimõte. Näiteks on Riigikohus KarS §-s 262 sätestatud KorS-i rakendamise ja muutmise eelse avaliku korra rikkumise abstraktselt sõnastatud objektiivse koosseisu kohta öelnud, et selle ülemäära laia tõlgendamise korral võib sattuda vastuollu õiguskindluse põhimõttega, mistõttu peab selle koosseisuga kriminaliseeritud teiste isikute rahu või avaliku korra vastu rünnatav tegu ületama teatud intensiivsuse piiri ning karistusõiguslik sekkumine peab sellise teo karistatavusväärsuse hindamisel lähtuma *ultima ratio* põhimõttest.¹³⁸

Tuvastamaks, kas konkreetne süüteokoosseis võib olla vastuolus *ultima ratio* põhimõttega, võib abiks olla ka mõni õigushüve teooria, mis määrab, milleseid tegusid võib kriminaliseerida. Neist teooriatest on enim tunnustust leidnud osalt teoebaõiguse teooriaga ühildatud laia õigushüve teooria,¹³⁹ millest lähtutakse ka käesoleva töö IV peatükis hindamaks vajadust KarS §-de 262 ja 263 sätestatud tegude kriminaliseerimise järele kehtivas õiguses. Laia õigushüve teooria kohaselt võib seadusandja kriminaliseerida õigushüvede tegelikku kahjustamist, teatud juhtudel ka õigushüve ohustavad teod, kuid keelab seadusandjal kehtestada suvalisi karistusõigusnorme ja kriminaliseerida ideoloogilisi või puhtmoraalseid väärtusi ründavad teod.¹⁴⁰ Teoebaõiguse teooria kohaselt, aktsepteeritud ulatuses, kuuluvad kriminaliseerimisele täendavalt ka teod, mis väljendavad eitavat suhtumist elementaarsetesse sotsiaal-eetilistesse väärtustesse, negatiivset suhtumist õigushüvesse (teoebaõigust).¹⁴¹ Teoebaõiguse teooriaga kombineeritud laia õigushüve teooria kohaselt võib seadusandja seega positiveerida karistusõigusnormi karistamaks tegude eest, mis kahjustavad, ohustavad või suhtuvad negatiivselt õigushüvesse, kuid mitte suvalisi, ideoloogilisi või puhtmoraalseid väärtusi ründavad teod.

¹³⁵ Sootak, J, Karistusõiguse alused, Tallinn: Juura, 2003, lk 57 [Sootak, 2003]

¹³⁶ RKKKo 3-1-1-81-14 p 8: „[...] karistamine peab õigusriigis olema ultima ratio ja riik võib rakendada seda alles siis kui teised, kergemad vahendid ei kaitse õigushüve küllaldaselt.“

¹³⁷ RKKKo 3-4-1-3-97 p I

¹³⁸ RKKKo 3-1-1-82-07 p 8

¹³⁹ Sootak, J, Karistusõiguse revisjon kuriteo-, väärteo- ja haldusõiguse piirimail, Juridica IV/2013, lk 244 [Sootak, 2013]

¹⁴⁰ Sootak, 2010, lk 37 vnr 34

¹⁴¹ *Ibid*, vnr 32

Ka võib vastuolule *ultima ratio* põhimõttega, võrldemisi formaalselt tuvastataval viisil, viidata ka ülekriminaliseerimine ehk eelkõige liigsete karistusõiguslike meetmete tarvitamine, ülemäärane karistusõiguslik interventsioon rohkete või dubleerivate süüteokoosseisude näol kehtivas õiguses.¹⁴² Ka ülekriminaliseerimine leiab käsitlemist käesoleva töö IV peatükis, millele annab alust siinkirjutaja hinnang, et KarS §-de 262 ja 263 alusel karistatavad süüteod leiavad juba karistamist teiste koosseisude alusel.

---

¹⁴² Reinthal, T, Ülekriminaliseerimine, Analüüs, Tartu: Riigikohus, 2010, lk 7 [Reinthal, 2010]

3. KarS §-de 262 ja 263 karistatavusala ja kooskõla määratletusenõudega

3.1. Avaliku korra rikkumine KorS-i muutmisjärgses KarS-is

2014. aastal muudeti seoses korrakaitseseaduse muutmise ja rakendamisega KarS §-de 262 ja 263 dispositsioone, v.a KarS § 263 kvalifikatsioone, sellisteks nagu nad hetkel on.¹⁴³ Samuti 2014. aastal, toimus KarS § 263 lg 1 p-de 2¹ (näo varjamine) ja 3 (relvaga, lõhkeseadeldise või -materjaliga ähvaradmine) mõningane formaalne muutmine ning kustutati sama paragrahvi neljadas punktis sätestatud grupi tunnus.¹⁴⁴ KarS-i revisjoni tulemusena muudeti 2015. aastal avaliku rikkumise koosseise taas – mõlemaid paragrahve täiendati juriidilise isiku vastutusega ning §-s 263 jäeti alles vaid vägivalda ja relva, lõhkeseadeldise või -materjaliga ähvardamise elemendid.¹⁴⁵ § 263 lg-st 1 likvideeriti avaliku korda kaitsvale isikule vastuhakkamise element, kuivõrd see on kriminaliseeritud KarS-i vastuvõtmisest alates seadustiku § 274 lg 1 alusel ning selle sanktsioon on sama, mis § 263 puhulgi. Näo varjamise element likvideeriti selle vastuolu tõttu PS § 22 lg-ga 3. Grupilisuse element ei olnud piisava ebaõigussisuga, et õigustada kuni 5-aastase vangistuse kohaldamist, kuivõrd avaliku korra rikkumine võib seisneda ka üsna väikese ebaõigsusega teos, mistõttu pelgalt grupilisus ei pea olema kergema rikkumise kriminaliseerivaks tunnuseks.¹⁴⁶

Kehtivas õiguses on avaliku korra rikkumise karistatavus positiveeritud seega endiselt ja ainult KarS¹⁴⁷ §-des § 262 ja 263. KarS § 262 lg 1 näeb ette väärteovastutuse avalikus kohas käitumise üldnõuete rikkumise eest ning KarS § 263 lg 1 näeb sama teo eest ette kriminaalvastutuse tingimusel, et isik täidab ka mõne sättes toodud kvalifitseeriva tunnuse.

Riigikohus analüüsis KorS-i muutmise ja rakendamise ning KarS-i revisjoni tagajärjel avaliku korra rikkumise koosseisudes tehtud muudatuste järgset õigusliku olukorda 2017. aastal¹⁴⁸ asjas, kus isik oli antud kohtu alla süüdistatuna KarS § 263 lg 1 p 1 (avaliku korra rikkumine vägivalda kasutades) selle eest, et ta lõi bussipeatuses kahte kannatanut noaga.¹⁴⁹ Ringkonnakohus leidis, et selline tegu tuleb ümber kvalifitseerida KarS § 121 lg 2 p 1

---

¹⁴³ Korrakaitseseaduse muutmise ja rakendamise seadus – RT I, 13.03.2014, 4, § 41 p-d 1 ja 2

¹⁴⁴ *Ibid*, § 41 p-d 3 ja 4

¹⁴⁵ Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus – RT I, 12.07.2014, 1, § 1 p-d 163 ja 164

¹⁴⁶ Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (554 SE) seletuskiri, XII koosseis, lk 71 [554 SE, XII koosseis]

¹⁴⁷ Karistusseadustik – RT I, 13.03.2014, 4...RT I, 30.12.2017, 29

¹⁴⁸ RKKKo 3-1-1-15-17

¹⁴⁹ *Ibid*, p 1

(tervisekahjustus, mis kestab vähemalt neli nädalat) alusel karistatavaks teoks, kuivõrd teiste isikute õigusrahu häirimist, mida avaliku korra rikkumise eest vastutusele võtmine mh eeldab, süüdistus ei kajastunud.¹⁵⁰ Prokurör leidis kassatsioonis aga seda, et kuivõrd KorS-i muutmise ja rakendamise eelsed KarS-i avaliku korra rikkumise koosseisud nägid isiku vastutuselevõtmiseks avaliku korra rikkumise eest ette teo, mis avalikus kohas teiste isikute rahu või avaliku korda muul viisil rikkus, oli sätte sellisest sõnastusest selgitatav, miks varasemas kohtupraktikas oli rõhuasetus just teiste isikute rahu häirimisel ja selliste isikute tuvastamise vajadusel. KorS-i muutmise ja rakendamise järgsetest KarS-i avaliku korra rikkumise koosseisude sõnastustest ei saanud prokuröri kohaselt sellist järeldust enam teha, vaid isiku vastutuselevõtmiseks avaliku korra rikkumise eest piisab vaid tema teos avalikus kohas käitumise üldnõuete rikkumise tuvastamisest, viimased on sätestatud KorS-is endas, mistõttu ei ole ka KorS-i muutmise ja rakendamise eelne avaliku korra rikkumist puudutav kohtupraktika enam rakendatav.¹⁵¹ Riigikohus leidis aga vastupidiselt prokurörile, et ka KorS-i muutmise ja rakendamise järgsed avaliku korra rikkumise koosseisud eeldavad isiku vastutuselevõtmiseks avaliku korra rikkumise eest endiselt selliste asjasse mittepuutuvate isikute kindlakstegemist, keda süüdlase avalikku korda rikkuv tegevus häiris või ohustas.¹⁵² Kokkuvõttes leidis Riigikohus, et senises avaliku korra rikkumisega seotud praktikas väljendatud seisukohad kehtivad ka edaspidi; isiku teo subsumeerimiseks avaliku korra rikkumisena KorS-i muutmise ja rakendamise järgse avaliku korra rikkumise koosseisude järgi, tuleb tuvastada:

- tegu on toime pandud avalikus kohas (KorS § 54);
- kuidas või millega objektiivselt avalikku korda rikuti (KorS § 55 või § 56);
- selle asjasse mittepuutuva füüsilise isiku olemasolu, keda teoga häiriti või ohustati (tuletatud KorS § 55 lg 1 preambulast ja sellele järgnevast loetelust) ja
- avaliku korra raske rikkumise korral KarS § 263 lg 1 p-s 1 või 2 nimetatud kvalifitseeriva koosseisutunnuse kindlakstegemist.¹⁵³

Avaliku korra rikkumise objektiivse koosseisu elementide ülaltoodud jaotuse juurde on Riigikohus jäänud ka hilisemas praktikas.¹⁵⁴ Sellisest objektiivse koosseisu jaotusest lähtuvad ka järgnevad jaod (III.3 kuni III.5).

---

¹⁵⁰ *Ibid*, p 4

¹⁵¹ *Ibid*, p 6

¹⁵² *Ibid*, p 20

¹⁵³ *Ibid*, p 21 ja 24

¹⁵⁴ RKKKo 4-16-6493/27 p 8, 1-16-9178/33 p 8, 1-16-5540/42 p 23, 1-16-10326/51 p 31

3.2. Avaliku korra rikkumise koosseisude koht KarS-i süsteemis ja deliktitüüp

Avaliku korra rikkumise koosseisud paiknevad KarS-i 16. peatükis „Avaliku rahu vastased süüteod“ 2. jaos „Avaliku korra vastased süüteod“. Samas jaos asuvad ka keelatud avaliku koosoleku (KarS § 265), omavolilise sissetungi ja lahkumisenõude täitmata jätmise koosseisud (KarS § 266) jt. Kuigi sellesse jakku peaksid olema koondatud õigushüvena avaliku korda kaitsvad süüteoosseisud,¹⁵⁵ kaitsvad selles jaos sätestatud süüteoosseisud tegelikkuses erinevaid õigushüvesid.¹⁵⁶ Ka käesolevas magistritöös teiste hulgas keskmes olev koosseis, täpsemalt selle kvalifikatsioon, – KarS § 263 lg 1 p-s 1 sätestatud avaliku korra rikkumine vägivallega – kaitses õigushüvedest avaliku korra asemel pigem individuaalhüve.¹⁵⁷ Ka KarS § 262 lg-s 1 sätestatud avaliku korra rikkumine, kui see seisneb teise isiku löömisel või on muul moel seotud individuaalhüve ründava tegevusega, tuleks siinkirjutaja hinnangul lugeda individuaalhüve kaitsvaks koosseisuks, avaliku korda kaitsvaks koosseisuks.

Vahetegemine sellel, millise süüteoosseisuga mingit õigushüve kaitsakse, omab tähtsust eelkõige õigusvastasuse tasandil, hädakaitse esinemise või puudumise tuvastamisel, ja kuivõrd käesolev magistritöö piirdub avaliku korra rikkumise koosseisu objektiivse külje määratlemise ja selgitamisega ning koosseisu määratletusenõudega ning *ultima ratio* põhimõttega kooskõla tuvastamisega, siis peatutakse siinkohal õigusvastasuse tasandi asjus lühidalt. Nimelt ei saa reeglina isiku sellist rünnet õigushüvele, mis seisneb individuaalhüve asemel avaliku korra, avaliku julgeoleku jm kaitses, hädakaitsele tuginedes tõrjuda, sest „[r]ünne peab ähvardama kaitsja individuaalset õigushüve.“¹⁵⁸ Nii on õiguskirjanduses kirjeldatud, et hädakaitsega ei saa õigustada alkoholi lubatud piirmäära ületanud sõidukit juhtiva isiku vägivaldset kõrvaldamist roolist eraisiku poolt, kuivõrd sõiduki juhtimine alkoholi lubatud piirmäära ületavas seisundis on rünne kollektiivhüve, mitte konkreetse isiku individuaalhüve vastu, ning kollektiivsete õigushüvede kaitsmine on riigi, mitte eraisiku pädevuses.¹⁵⁹ Kui lugeda avaliku korra rikkumine seega vaid avaliku korda kaitsvaks koosseisuks, siis võib olla kaheldav, kas kannatanu võis, kui tegu seisneb KarS § 55 lg 1 p-s 1 sätestatud keelu rikkumises, rünnet tõrjuda. Seega tuleks avaliku korra rikkumise koosseis lugeda ka individuaalhüve kaitsvaks koosseisuks.

---

¹⁵⁵ Sootak, J, Pikamäe, P, Karistusseadustik: kommenteeritud väljaanne, 4. vlj, Tallinn: Juura, 2015, 678, § 262, p 1.1 [KarSK, 2015]

¹⁵⁶ *Ibid*, p 1.3

¹⁵⁷ *Ibid*

¹⁵⁸ Sootak, 2010, lk 350, vrn 85

¹⁵⁹ *Ibid*, lk 351, vrn 91

KarS §-de 262 ja 263 sätestatud koosseisude pealkirjad, vastavalt „Avaliku korra rikkumine“ ja „Avaliku korra raske rikkumine“, väärivad siinkohal samuti esiletõstmist, sest „[k]ui paragrahvil on pealkiri, moodustab see paragrahvi ehk karistusõigusnormi osa.“¹⁶⁰ Kuivõrd pealkirja osa „avalik kord“ on eelduslikult laiem kui koosseisutunnus „avalikus kohas käitumise üldnõuded“, mis on sellega hõlmatud, võib kerkida küsimus eelnimetatud koosseisutunnuse võimalikust laiendavast tõlgendamisest. Näiteks on leitud, et kui koosseisu pealkiri räägib ettevaatamatusest, koosseis ise seda tahtluse vormi ei maini, on tegu võimalik sellest hoolimata toime panna ka ettevaatamatusest.¹⁶¹ Siiski tuleb asuda seisukohale, et olenemata koosseisu pealkirjast, tuleb karistatavatena näha vaid blanketti sisutava normiga (KarS §-ga 55 või §-ga 56) keelatud tegusid, mida on kinnitanud ka kohtupraktika.

Otsustamaks, kas täiendavalt esineb vajadus analüüsida ka põhjusliku seose ja tagajärge, tuleb asuda seisukohale selles, kas avaliku korra rikkumine on deliktidüübilt tagajärje- või teodelikt. Nimelt kuulub tagajärjedelikti koosseisu ka koosseisupärane tagajärg, mis tuleb tuvastada ja süüdlasele omistada;¹⁶² teodelikt kirjeldab aga ainult tegu ning tagajärje saabumine ei ole koosseisu täitmiseks ette nähtud.¹⁶³ See, kas tegemist on teo- või tagajärjedeliktiga, selgub koosseisu analüüsimisest.¹⁶⁴ Näiteks KarS § 113 sõnastusest puudub sõna „tagajärg“, ometigi on see obligatoorne tunnus järeldatav.¹⁶⁵

Vaieldavust avaliku korra rikkumise koosseisude tagajärje- või teodeliktideks lugemisel tekitab eelkõige avaliku korra rikkumise koosseisu kolmas tunnus „kolmandat isikut häiriv või ohtu seadev viis“ – kas näha selles teo toimepanemise viisi (teo modaliteeti) või koosseisupärast tagajärge ning sellest tulenevalt tuvastada ka põhjuslik seos avaliku korra üldnõuete rikkumise kui teo ja häirivuse kui tagajärje vahel. Riigikohus ei ole avaliku korra rikkumise koosseisude deliktitüübi teo- või tagajärjedeliktiks lugemise osas kunagi otsese seisukohta võtnud. Küll on aga Riigikohus viidanud nende koosseisude võimalikuks tagajärjedeliktiks lugemisele.¹⁶⁶ Hilisemas Riigikohtu praktikas ei ole siiski selle koosseisu

---

¹⁶⁰ Sootak, 2010, lk 91, vrn 41

¹⁶¹ *Ibid*

¹⁶² *Ibid*, lk 231, vrn 22

¹⁶³ *Ibid*, vrn 21

¹⁶⁴ *Ibid*, lk 244, vrn 74

¹⁶⁵ *Ibid*, vrn 75

¹⁶⁶ RKKKo 3-1-1-102-03 p 8, 3-1-1-7-07 p 7.1, 3-1-1-15-17 p 8 – „[...] teo tagajärjel oleks rikutud [...] isikute rahu [...]“

tagajärjedeliktiks olemisele viidatud.¹⁶⁷ Õiguskirjanduses on aga avaliku korra rikkumise koosseise läbivalt peetud formaalseteks deliktideks,^{168,169} millega nõustub ka siinkirjutaja.

Vaieldavusi ei tekita kindlasti kehtivate avaliku korra rikkumise koosseisude välisviitelisteks ehk blanketseteks süüteokoosseisudeks lugemine,¹⁷⁰ mille objektiivseid tunnuseid tuleb sisustada KorS-i sätete kaudu,¹⁷¹ mis tähendab ühtlasi seda, et karistusseaduse blanketti sisustav KorS-i vastav norm on blanketse süüteokoosseisu lahutamatu ja täisväärtuslik osa, millest tulenevatele koosseisutunnustele laienevad kõik KarS-i üldosa sätted ja põhimõtted.¹⁷²

¹⁶⁷ RKKKo 3-1-1-15-17 p-d 20-24, 26, 30, 1-16-5540/42 p 23, 1-16-9178/33 p 8 –

„[...] teoga häiriti [...] isikuid.“;

RKKKo 4-16-6493/27 p 8.2: „[...] avaldub selles teos kahjulik mõju või häiriv efekt teistele asjasse puutumatutele isikutele [...]“

¹⁶⁸ KarSK, 2002, lk 497, § 262, p 2; KarSK, 2004, lk 562, § 262, p 2, KarSK, 2015, lk 678, § 262, p 2

¹⁶⁹ KarSK, 2002, lk 498, § 263, p 2; KarSK, 2004, lk 564, § 263, p 2, KarSK, 2015, lk 685, § 263, p 2

¹⁷⁰ KarSK, 2015, lk 678, § 262, p 2; KarSK, 2015, lk 685, § 263, p 2

¹⁷¹ RKKKo 3-1-1-15-17 p 21

¹⁷² RKKKo 3-1-1-4-08 p 9, 3-1-1-89-07 p 6.1, 3-1-1-21-06 p-d 10.2 kuni 10.4

3.3. Mõiste *avalik koht* KarS §-de 262 ja 263 koosseisus (teo modaliteet)

3.3.1. Koosseisutunnuse piiritlemine

Korrakaitseaduse¹⁷³ (KorS) § 54 kohaselt on avalik koht (I) määratlemata isikute ringile kasutamiseks antud (maa-ala, ehitis, ruum või selle osa, samuti ühissõiduk) või (II) määratlemata isikute ringi kasutuses olev maa-ala, ehitis, ruum või selle osa, samuti ühissõiduk. Ehitise legaalseadustik asub ehitusseadustiku¹⁷⁴ §-s 3, ühissõiduki oma ühistranspordiseaduse¹⁷⁵ §-s 7.¹⁷⁶ KorS-i jõustumise eelsel perioodil seaduse tasandil legaalseadustik ei olnud. Küll aga oli avaliku koha mõiste defineeritud KOKS § 22 lg 1 p 36³ volitusel antud KOV volikogu avaliku korra eeskirjades.¹⁷⁷ Mõistet määratles avaliku korra rikkumise koosseisude jaoks siduvalt aga Riigikohus, mille kohaselt, loeti avalikuks selline koht, kuhu on ligipääs ka kolmandatel isikutel (või juurdepääsuvõimalus piiramatul hulgal isikutel)¹⁷⁸, kes pole õigusrikkujaga isiklikult seotud¹⁷⁹ või kus eravõim muul põhjusel ei kehti.¹⁸⁰ KorS-i muutmise ja rakendamisjärgses praktikas on Riigikohus lähtunud KorS §-s 54 toodud avaliku koha määratluses.¹⁸¹

KorS-i eelnõu seletuskirja kohaselt peaksid avalikus kohas käitumise üldnõuded kehtima vaid avalikus kohas, kuivõrd avaliku koha mõiste KorS-is kannabki just avalikus kohas käitumise üldnõuete ruumilise kehtivusala piiritlemisfunktsiooni.¹⁸²

Konkreetselt kohast (maa-alast, ehitisest jt) teeb avaliku koha seega selle koha määratlemata isikute ringile kasutusse andmine või selle koha määratlemata isikute poolt faktiliselt juba kasutuses olemine. Koha määratlemata isikute ringi kasutusse andmisega on tegemist näiteks siis, kui muidu eraomandis olev kinnisasja oluline osa (nt ehitis) antakse omaniku poolt tahet otseselt väljendades avalikku kasutusse. Koha määratlemata isikute poolt faktiliselt juba kasutuses olemisega on tegemist aga olukorras, kus muidu eraomandis olev kinnisasi on faktiliselt avalikus kasutuses (näiteks tähistate ja tõketeta eraomanids olev maatükk), isegi kui

---

¹⁷³ Korrakaitseadus – RT I, 22.03.2011, 4... RT I, 02.12.2016, 6 [KorS]

¹⁷⁴ Ehitusseadustik – RT I, 05.03.2015, 1... RT I, 03.03.2017, 2 [EhS]

¹⁷⁵ Ühistranspordiseadus – RT I, 23.03.2015, 2... RT I, 22.01.2018, 15 [ÜTS]

¹⁷⁶ KarSK, 2017, § 54, p 2

¹⁷⁷ vt nt Tallinna AKE § 2 lg-d 1 ja 2, Tartu AKE § 4 lg 1 p 1, Pärnu AKE § 4 lg 1 p 1

¹⁷⁸ RKKKo 3-1-1-24-07 p 6

¹⁷⁹ RKKKo 3-1-1-15-17 p 12

¹⁸⁰ RKKKo 3-1-1-33-11 p 13

¹⁸¹ RKKKo 3-1-1-15-17 p 19, 4-16-6493/27 p 8.1, 1-16-5540/42 p 23, 1-16-10326/51 p 31

¹⁸² 49 SE seletuskiri, XI koosseis, lk 84

omaniku tahe anda kinnisasi avalikuks kasutamiseks ei ole tuvastatav.¹⁸³ Seega ei oma koha avalikuks olemise juures tähtsust see, kelle omandis (nt riigi, KOV-i, füüsilise isiku) see on – koht on avalik, kui ta on antud kasutusse või on faktiliselt kasutuses määratlemata isikute ringi poolt.

Määratlemata isikute ringi moodustavad seejuures individualiseeritud tunnuste alusel üheselt mitteidentifitseeritavad isikud. Sellisteks isikuteks võivad olla näiteks kinoseansi külastajad. Määratlemata isikuteks ei ole aga nt ballile nimeliselt kutsutud isikud, korruselamu lukustavasse trepikotta sissepääsu omavad isikud. See, et eeltoodud näidete kontekstis võivad ballile, trepikotta pääseda ka kolmandad isikud, ei tellest kohast avalikku kohta. Eeltoodust tulenevalt on seega paljude kohtade lugemine avalikeks kohtadeks ajas muutuv (nt avalikult kasutatav restoran vs reserveeritud restoran).¹⁸⁴

Seaduse mõttes võib uudseks seejuures pidada KorS §-i 57, mille kohaselt KorS §-des 55 ja 56 sätestatud käitumise häirivuse hindamisel lähtutakse keskmisest objektiivsest isikust ja eesmärgist, milleks avalikku kohta tavapäraselt kasutatakse ning selle piirkonna tavadest. Mõne avalikus kohas käitumise keelu rikkumist ei saa pidada seega häirivaks üksnes seetõttu, et mõni isik väidab nii, vaid, sarnaselt KarS § 121 valu objektiivse omistamise kriteeriumile, tuleb ka teo KarS §-i 262 või 263 alla subsumeerimisel veenduda, et tegu peab häirivaks ka keskmine objektiivne isik (lähemalt III.5). Kuid isegi siis, kui tegu peab häirivaks ka keskmine objektiivne isik, ei tohiks lugeda veel süüdistatava käitumine objektiivselt avaliku korda rikkuvaks, sest selle võib välistada teo asetleidmine kohas, kus see on tavapäraselt oodatav. Sellele viitas tegelikult ka KorS-i jõutumusiseelne avaliku korra rikkumist puudutav Riigikohtu praktika.¹⁸⁵ Viidatud lahendis väljendati kokkuvõttes seisukohta, et kuigi ööklubi on definitsiooni järgi avalik koht, ei ole tegemist siiski kohaga, kus isikute rahu peaks olema tagatud sarnaselt muudele kohtadele. Selles osas väljendab KorS-i § 57 positiveerimine tahet siduda Riigikohtu praktikas väljatöötatud seisukoht, et avaliku korra üldnõuded ei pruugi ruumiliselt kehtida siiski igas avalikus kohas. KorS-i kommenteeritud väljaandes on märgitud,

¹⁸³ 49 SE seletuskiri, XI koosseis, lk 85

¹⁸⁴ *Ibid*

¹⁸⁵ RKKKo 3-1-1-60-10 p 15.3: „[...] ööklubi ei ole koht, kus rahu ja turvalisust saab mõõta tavapärase avaliku koha normide järgi - ööklubis või ööklubi ees rüseevad isikud ei riku avalikku korda ega häiri teiste isikute õigusrahu määral, mida peaks kriminaalõiguslikult hindama. Kriminaalkolleegium nõustub, et avaliku korra rikkumise intensiivsusest võib olla erinev olenevalt konflikti aset leidmise kohast ning et rääkimaks kolmandate isikute avaliku õigusrahu rikkumisest ööklubis peab rikkumine olema intensiivsem kui mitmetes muudes avalikes kohtades.“

et selgitamaks välja, milliseid reservatsioone võib avalikule kohale tuleneda seda ümbritseva piirkona tavadest, tuleb pöörduda näiteks kohajärgse kohaliku omavalitsuse poole.¹⁸⁶

3.3.2. Võimalik vastuolu määratletusenõudega

Määratletusenõude seisukohalt omab KarS § 262 – KorS § 55 lg 1 p 1 puhul eelkõige tähtsus küsimus sellest, kas tegemist oleks avaliku korra rikkumisega ka siis, kui avalikus kohas viibides postitatakse sotsiaalmeediasse näiteks video inimtühjal tänaval kaklevatest isikutest või antaks avalikus kohas filmitavas (nt sellises stuudios, kuhu oleks hüpoteetiliselt ligipääs ka määratlemata hulga isikutel) teist mujal avalikus kohas viibivat isikut solvav (KorS § 55 lg 1 p 2) intervjuu, mida näevad või kuulevad pealt kolmandad avalikus kohas viibivad asjassepuutumatud isikud. Sisuliselt on see küsimus teo toimepanemise vahendist – kas avaliku korda on võimalik rikkuda ka läbi mingi muu meediumi. Alust sellise küsimuse püstitamiseks annab igal juhul Riigikohtu praktika.

Kaasuse teise alternatiiviga seodub Riigikohtus olnud asi, kus isik oli kohtu alla antud KarS § 263 p 3 (avaliku korra raske rikkumine lõhkematerjaliga ähvardades, hetkel KarS § 263 lg 1 p 2) alusel selle eest, et tema, televisioonis avalike pöördumistega, mille sisuks oli kultuurimälestise õhkamine, rikkus avaliku korda ja teiste isikute rahu neis hirmutunde tekitamise läbi.¹⁸⁷ Riigikohus, mööndes küll seda, et tegu oli toime pandud avalikus kohas ning et selline tegu võib iseenesest kujutada avaliku korra rikkumist, mõistis süüdistatava õigeks, kuivõrd kohtud olid jätnud kriminaalasjas tuvastamata, et süüdistatavale süüksarvatud verbaalses avaldumisvormis olnud tegu oleks ka tegelikkuses rikkunud avalikku korda või teiste isikute rahu KarS § 262 mõttes.¹⁸⁸ Jättes tähelepanuta teo toimepanemise vahendi, võib seega asuda seisukohale, et Riigikohus ei näinud selles probleemi, et avaliku korda on võimalik rikkuda ka läbi muu meediumi, seega televisiooni, interneti, telefoni jne. Täna sees olukorras, selles osas, mis puudutab teiste isikute rahu rikkumise tuvastamist (s.o häirituse tekitamist), on aga praktika muutunud – häiritud isikute tuvastamine võib toimuda ka järelduslikult.¹⁸⁹

¹⁸⁶ KorSK, 2017, § 57

¹⁸⁷ RKKKo 3-1-1-7-07 p-d 1, 1.1 ja 1.2

¹⁸⁸ *Ibid*, p-d 8 ja 11

¹⁸⁹ RKKKo 3-1-1-15-17 p 26: „[...] Praktikas võib ette tulla, et asjas kogutud tõendite kohaselt on selle isiku häirimine või ohustamine objektiivselt ilmne, kuid teda ei saa või ka pole põhjust nimeliselt tuvastada, [...] saab pidada piisavaks, kui süüdistuse sisus on näidatud, et avalikus kohas käitumise üldnõuete rikkumisega häiriti või

Kaasuse teise alternatiiviga seondub veel üks Riigikohtus olnud asi, kus isik oli kohtu alla antud süüdistatuna KarS § 262 järgi selle eest, et ta helistas pea aasta jooksul järjepidevalt nii öösel kui ka päeval avaliku asutuse erinevate osakondade töötajate telefonidele rikkudes seega nende isikute rahu.¹⁹⁰ Ka selles asjas ei näinud Riigikohus probleemi telefoni avaliku korra rikkumise toimepanemise vahendina kasutamises. Avaliku korda rikkuvaks ja isikute rahu rikkuvaks teoks loeti seejuures just järjepidev ja soovimatu telefonikõnede tegemine.¹⁹¹

Ülalarutatust järeldub seega, et avaliku korda on võimalik rikkuda ka mõne meediumi vahendusel, milleks võib olla näiteks televisioon, telefon, järelduslikult seega ka internet. Seega tuleks kaasuse esimese alternatiivi osas asuda samuti seisukohale, et sotsiaalmeediasse häiriva materjali üleslaadimine peaks olema käsitletav avaliku korra rikkumisena, kaasuses toodud täiendavate asjaolude täitmisel. Nii on objektiivselt avaliku korra rikkumisena vaadeldav ka muidu inimtühjal tänaval asuva turvakaamera vaatevälja jäävas piirkonnas kaklemine. Vastutus oleks siiski KarS § 263 lg 1 p 1 alusel välistatud, kuid KarS §-ga 121 hõlmamata kaklemine oleks ilmselt subsumeeritav KarS § 262 lg 1 – KorS § 55 lg 1 p 1 alusel (väärtegu eeldab subjektiivselt külelt vaid ettevaatamatust objektiivse külje kõigi tunnuste suhtes)¹⁹². Samas kui kaklejad omaksid kaudset tahtlust kolmandate isikute häirida ning võimalikuks saaks pidada, et mõni kolmas isik ka seda kaklust pealt näeb, oleks see KarS § 263 lg 1 p 1 järgi subsumeeritav tegu. Kui aga kolmanda isiku häiritust tõenäoliselt pidada ei saa, võiks tõusetuda küsimus avaliku korra rikkumise katsest.¹⁹³ Kokkuvõttes on siinkirjutaja hinnangul tunnus „avalik koht“ KarS §-de 262 ja 263 objektiivses koosseisus selge, vajadusel kohtupraktika läbi mõistetav, seetõttu kooskõlas ka määratletusenõudega. Siinkirjutaja hinnangul on avaliku koha mõiste võrreldes varasemaga pigem selgem, piirates, samuti piiritledes avaliku korra rikkumise koosseisude karistatavusala. KarS-i kommenteeritud väljaandes on näiteks väljendatud seisukohta, et ridaelamu sisehoov, mis oli varasemalt vaadeldav avaliku kohana, seda enam ei ole.¹⁹⁴

---

ohustati rohkem või vähem kindlaksmääratud kõrvaliste isikute ringi ja selliste isikute olemasolu sündmuskohal saab tõendite kohaselt tõsikindlalt jaatada [...]“

¹⁹⁰ RKKKo 3-1-1-33-11 p 1

¹⁹¹ *Ibid*, p 17

¹⁹² RKKKo 3-1-1-93-14 p 13

¹⁹³ RKKKo-d 3-1-1-15-07 p 14, 3-1-1-15-17 p 23

¹⁹⁴ KorSK, 2017, § 262, p 3.1.1

3.4. Koosseisutunnus *käitumise üldnõuete rikkumine* KarS §-de 262 ja 263 objektiivses koosseisus (tegu)

3.4.1. Koosseisutunnuse piiritlemine

Avaliku korra mõiste üle on Eesti õiguskirjanduses rohelt diskuteeritud.¹⁹⁵ Mõistet kasutab PS (§-d 26, 33, 40, 45, 47), EIÕK¹⁹⁶ (nt art-d 6, 9), KorS (§ 4), REÕS¹⁹⁷ (§ 7), jt (ajaloolisest õiguses ka nt KOKS § 22 lg 1 p 36³ volitusel antud avaliku korra eeskirjades). Kehtivate AKR koosseisude dispositsiooni blanketset tunnust „käitumise üldnõuded“ (ka „avalikus kohas käitumise reeglid“)¹⁹⁸ täidab vaid KorS §-d 55 ja 56 (III.1). KorS § 55 sätestab avalikus kohas käitumise üldnõuete lahtise loetelu, millele viitab lauseosa „eelkõige“ nimetatud sätte preambulas, keeldudest käituda avalikus kohas viisil, mis teist isikut häirib või seab ohtu. KorS § 55 lg 1 p-des 1 kuni 8 sätestatu kohaselt on teiste hulgas keelatud näiteks teist isikut lüüa, tõugata teda ohtu seades (p 1), sõnaga solvata, ähvardada (p 2). KorS § 56 sätestab keelu saastada ning tekitada ülemäära müra ja valgusefekte.

KarS §-s 262 sätestatud avaliku korra rikkumise koosseisu piiritlemisel tekib küsimus eelkõige seoses selle blanketti sisustavast normist tuleneva tunnuse „teist isikut lüüa, tõugata kakelda, loopida asju teise isiku pihta [...] [teda] ohtu seades või käituda muul viisil vägivaldselt“ (KorS § 56 lg 1 p 1) eristamisel vägivallast, mis oleks kvalifitseeritav juba avaliku korra raske rikkumise eest karistust ettenägeva normi järgi (KarS § 263 lg 1 p 1). Küsida võiks ka nii – kui tugev või intensiivne võib avalikus kohas teist isikut tabav ja kolmandat asjasse mittepuutuvat isikut häiriv löök, tõuge, vise olla, et see ei täidaks veel KarS § 263 lg 1 p 1 objektiivset koosseisu. Kuivõrd eelviidatud koosseisu kvalifitseerivat tunnust „vägivald“ tuleb sisustada KarS §-i 121 (kehaline väärkohtlemine) järgi (III.1), tuleks vastuse leidmiseks ka selle koosseisu poole pöörduda. KarS § 121 näeb ette karistuse teise inimese tervise kahjustamise eest ja valu tekitava kehalise väärkohtlemise eest. KarS-i kommentaarides on väljendatud näiteks seisukohta, et teise isiku löömist puudutavas osas rakendub KarS § 262 lg 1 niikaua, kuni löömine ei omanda veel isikuvastase kuriteo (eelkõige näiteks KarS § 121) kvaliteeti, kuid toob kaasa reaalse ja mitteaktsepteeritava ohu isiku

---

¹⁹⁵ nt Pärnamägi, I, Avaliku korra mõiste Eesti ohutõrjeõiguses, Juridica IV/2016, lk-d 241 kuni 251; Pärnamägi, I, Eraõiguse normid avaliku korra osana, Juridica VI 2016, lk-d 388 kuni 400; Laaring, M, Avaliku korra mõiste põhiseaduses, Juridica IV/2012, lk-d 247 kuni 261; Aedmaa, A, Avaliku korra kaitse Eesti õigusruumis, Juridica VII/2004, lk-d 499 kuni 504.

¹⁹⁶ Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, Euroopa Nõukogu, 4 november 1950 – RT II 2010, 14, 54 [EIÕK]

¹⁹⁷ Rahvusvahelise eraõiguse seadus – RT I 2002, 35, 217...RT I, 26.06.2017, 31 [REÕS]

¹⁹⁸ 424 SE seletuskiri, XII koosseis, lk 32

tervisele, näiteks lumesõda avalikus pargis koosseisu ei täida, kivi või jäätükiga viskamine küll.¹⁹⁹ Siiski võib kivi või jäätükiga teise isiku pihta viskamine siinkirjutaja arvates vabalt täita juba KarS § 121 koosseisu, lisades sellele avaliku koha ja avalikkuse elemendid, siis ka KarS § 263 lg 1 p 1 koosseisu.

KarS § 121 objektiivse koosseisu moodustab seega tervise kahjustamine (alt 1) või valu tekitav kehaline väärkohtlemine (alt 2).²⁰⁰ Tervise kahjustamine on tegu, mis seisneb organismi anatoomilise terviklikkuse või füsioloogilise funktsiooni häires, haiguses või muus patoloogilises seisundis, seega konkreetsetes tagajärjes avalduvas vigastuses.²⁰¹ Kehaline väärkohtlemine on aga inimese keha mõjutamine viisil, mis ei ole normaalsetes inimestevahelistes suhetes aktsepteeritav (näiteks löömine), kusjuures see moodustab kuriteokoosseisu ainult juhul, kui see põhjustab tagajärjena valu, mida tuleb mõista kui tegelikku või potentsiaalse kudede kahjustamisega kaasneva ebameeldiva aistinguna.²⁰² Kommenteeritud väljaandes on tegudena, mis KarS § 121 objektiivset koosseisu ei täida, välja toodud näiteks trügimist, tordi näkkusurumist, veega pritsimist (sarnaselt § 262 kommentaari juures – lumesõda), kui nende tegude tagajärjel (näiteks trügimise tõttu...) ei kaasne valu (...isik kukub ja saab objektiivselt haiget).²⁰³ Piiritlussituatsioonis tuleb tuvastada, et kannatanule valu põhjustamine on süüdistatavale objektiivselt omistatav, s.o objektiivse kõrvalseisja seisukohast peab valu olema hinnatav süüdistatava teo tüüpilise tagajärjena. Objektiivselt ei oleks omistatav seega näiteks muidu jõuetu inimese löök. Kommentaarides on kalduvus ka seisukohale, et kinnihoidmisega kaasnevat pigistamist ja rabelemisega kaasnevat kriimustamist ei tuleks pigem käsitleda kehalise väärkohtlemisena.²⁰⁴ Riigikohus ongi võrdlemisi hiljutises lahendis KarS § 121 mittekarietatavate tegudena nimetanud näiteks kinnihoidmist, pigistamist, tõukamist, trügimist (teise isiku keha vähese intensiivsusega mõjutamist), kui sellega ei kaasne tüüpilise tagajärjena tervisekahjustust või valuaistingut.²⁰⁵

Seega, ühelt poolt peaks teise isiku löömise korral rakenduma KarS § 262, seda siiski ulatuses, kuni löömine ei omanda veel isikuvastase kuriteo kvaliteeti (sellega ei kaasne objektiivselt omistatav vähemalt kudede kahjustamisega kaasnev ebameeldiv aisting), kuid

¹⁹⁹ KarSK, 2015, lk 681, § 262, p 3.3; KorSK, 2017, lk 178, § 55, p 4.1

²⁰⁰ KarSK, 2015, lk 384, § 121, p 2

²⁰¹ *Ibid*, p 3.1

²⁰² *Ibid*, lk 385, p-d 4.1 ja 4.2

²⁰³ *Ibid*, p 4.2

²⁰⁴ *Ibid*

²⁰⁵ RKKKo 1-16-10326/51 p 27

toob kaasa reaalse ja mitteaktsepteeritava ohu isiku tervisele; teiselt poolt on mõlemast koosseisust välistatud aga väga vähese intensiivsusega teod (veega pritsimine KarS § 121 korral v lumesõda KarS § 262 korral). Seega võib KarS § 262 alasse sattuda eelkõige karistusõigusliku sekkumise koha pealt kaheldavad teod – seega näiteks reaalselt mitteaktsepteeritavalt tervistohustav, kuid valutu löök või tõuge, midagi mis on intensiivsem, ohtlikum kui veega pritsimine, kuid ei täida samas KarS § 121 koosseisu. Samuti ei saa siin appi võtta objektiivset omistamist, nagu KarS § 121 puhul, sest avaliku korra rikkumise koosseis on teodelikt, tagajärg ei oma tähtsust. KorS § 57 ei kuulu siinkohal rakendamisele, sest näeb objektiivse isiku kriteeriumi ette vaid juhtudeks, kui vaja on otsustada selle üle, kas tegu saab ka tegelikkuses häiritavaks pidada.

Kui KorS § 55 lg 1 p-s 1 nimetatud ohu puhul tuleb lähtuda KorS §-s 5 sätestatud ohu mõistest, siis selgub KorS § 5 lg 1 ja 2 koosmõjust, et oht on olukord, kus ilmnenu asjaoludele antava objektiivse hinnangu põhjal võib pidada piisavalt tõenäoliseks, et lähitulevikus leiab aset õigushübe kahjustamine. Seejuures ei oma tähtsust iseenesest see, et oht ka tõesti oleks sündmuste takistamatu kulgemise korral realiseerunud.²⁰⁶ Siinkirjutaja tõlgendusel peaks eeltoodu valguses seega KarS § 262 lg 1 – KorS § 55 lg 1 p 1 mõttes tegemist olema põhjendatud kahtlusega, et löök, tõuge, vise, mis tõenäoliselt kahjustab teise isiku õigushübe – nt tervist, võib, kuid ei pea üldse realiseeruma. See aga tähendab, et tegu, antud juhul nt löök teise isiku pihta, ei pea välismaals olema isegi avaldunud, et isikut saaks KarS § 262 lg 1 – KorS § 55 lg 1 p 1 alusel vastutusele võtta. Normist selline arusaamine võib aktsepteeritav olla vaid haldusõiguses, korrakaitstes, näiteks treppidel jooksvate laste halduslike meetmetega peatamises, sest sellises käitumises võib ehk tõepoolest näha ohtu teistele poes viibivatele isikutele, mõni lastest võib jooksmise ajal näiteks komistada ja tõugata teise inimese trepist alla.

Kui aga eeltoodu kõrvale jätta ning näha, et KorS § 55 lg 1 p 1 eeldab tõepoolest kontaktset ja reaalselt õigushübe kahjustamist, siis laia õigushübe teooriast, samuti teoebaõigussisu teooriast ei saa siinkirjutaja hinnangul õigushübe – tervist, kehalist puutumatust – nii vähe riivavate tegude kriminaliseerimiseks, isegi väärteona, õigustust leida. Pealegi järeldub ülaltoodust ning samuti Riigikohtu praktikast, et teod, mis ei täida KarS § 121 koosseisu, ei omagi

---

²⁰⁶ 49 SE algatamise seletuskiri, XI koosseis, lk 22

karistusõiguslikust aspektist tähendust,²⁰⁷ nad on karistusõiguslikult irrelevantsed teod. Ka on Riigikohus KorS-i rakendamise ja muutmise eelses KarS § 262 puudutavas praktikas öelnud, et iga pisirikkumist ei ole õige lugeda KarS § 262 järgi väärteoks, vaid sellena on võimalik käsitleda vaid tegusid, millega ilmselgelt rikutakse avaliku korra sisuks olevaid norme ja reegleid,²⁰⁸ ei jää kehtiva KarS § 262 lg 1 – KorS § 55 lg 1 p 1 pinnalt muud midagi üle, kui selle järgi iga pisirikkumise eest isikut karistadagi, sest nagu nähtub, siis on KorS § 55 lg 1 p 1 siiski määratleda võimalik.

Ülejäänud KorS § 55 lg-s 1 loeteldud keelde siinkohal ei piiritleta, eelkõige töös püstitatud piirangutest tulenevalt, neid on väga põhjalikult analüüsitud ka KorS-i eelnõu seletuskirjas, KorS-i ja KarS-i kommenteeritud väljaannetes. Määratletusenõudega kooskõla aspektist on olulisim küsimus, milliseid keeldusid hõlmab KorS § 55 peale loetelus nimetatute, mille väljaselgitamise eesmärki kannab alljärgnev alapeatükk.

---

²⁰⁷ RKKKo 3-1-1-50-13 p 11: „[...] valu tekitamine [oleks] ka löömise puhul sobiv kriteerium, mille alusel piiritleda kriminaalkorras karistatav tegu väljapoole karistusõiguse reguleerimisala jäävast käitumisest.“

²⁰⁸ RKKKo 3-1-1-33-11 p 14

3.4.2. Võimalik vastuolu määratletusenõudega

Konkreetses karistusseadusnormi määratletusenõudega vastuolus olemisest saab rääkida siis, kui normi selgusetust ja mitmetimõistetavust ei ole võimalik ka tõlgenduse kaudu ületada. Põhiline, mis võib KarS §-des 262 ja 263 sätestatud koosseisud määratletusenõudega vastuollu viia on nende koosseisude blanketseid tunnusteid „käitumise üldnõuded“ sisustava normi – KorS §-s 55 sätestatud avalikus kohas käitumise üldnõuete loetelu lahtisus, st välistada ei saa, et isik võetakse vastutusele loetelus sätestamata keelu rikkumise eest KorS § 55 preambulas sätestatu aluse, viidates sellele, et „[a]valikus kohas on keelatud käituda teist isikut häirival või ohtu seadval viisil“. Loomulikult ei ole normi blanketne tunnus määratletusenõudega vastuolus pelgalt seetõttu, et selle blanketti sisustavavast lahtise loeteluga normist võib tuletada täiendavalt sadu käitumiskeelde, kuid see võib viidata ülereguleerimisele (IV ptk). Tegemist on levinud normitehnilise võttega, kuivõrd viitenorm võimaldab vältida kordusi ning säilitada samal ajal seadusele vajalik süsteemsus; samas ei saa seda võtet kasutada, kui see satub vastuollu õigusliku regulatsiooni selgusega ning tekitab raskusi tõlgendamisel.^{209,210} Õigusriiklikult peab blankettnorm kui karistusõiguslik koosseis tagama selle, et normiadressaat mõistaks teo karistatavustingimusi juba karistusseaduse enda, mitte alles blankettnormi tasandil.²¹¹ Nagu tuvastatud töö II ptk I jaos, siis peab karistusõiguse norm olema selge eriti kõrgel täpsusastmel. Veendumaks, et avaliku korra rikkumise koosseisud on määratletusenõudega kooskõlas, tulebki seega näidata, läbi nende normide tõlgendamise, et tunnus on määratletav, st lahtiset loetelust tulenevaid täiendavaid keelde on võimalik ette näha.

KorS-i rakendamise ja muutmise eelsetes KarS §-des 262 ja 263 sätestatud avaliku korra rikkumise koosseisudes on nähtud tegelikult tõsist vastuolu mh määratletusenõudega ka KorS-i eelnõu algatamise seletuskirjas. Seda eelkõige põhjusel, et valitses ebaselgus nende koosseisude seotuses tollal KOKS § 22 lg 1 p 36³ volitusel omavalitsuste kehtestatud avaliku korra eeskirjadega, tingides nimetatud koosseisu lubamatu ebamäärasuse.²¹² Samas ei oleks tegelikult omavalitsuste eeskirjad igal juhul tulenevalt põhiseadusest avaliku korra tunnuse sisutamiseks saanud olla,²¹³ ning nende eeskirjade viiteid nendes eeskirjades sätestatud

---

²⁰⁹ Sootak, 2010, lk 233, vnr 32

²¹⁰ RKKKo 3-1-1-21-06 p 10.4

²¹¹ Sootak, 2010, lk 234, vnr 34

²¹² 49 SE algatamise seletuskiri, XI koosseis, lk 84

²¹³ RKPJVKo 3-4-1-3-97

reeglite rikkumisel vastutuse järgnemisest KarS § 262 ja 263 alusel tuleks siinkirjutaja hinnangul pidada eksitavateks. Mida aga seletuskirjas otseselt tõdetud ei ole, on see, et tollal kehtinud omavalitsuste avaliku korra eeskirjad sätestasid avalikus kohas käitumise keelud sarnaselt kehtivale KorS §-le 55 samuti lahtistes loeteludes. Ka Riigikohus andis märku avaliku korra rikkumise koosseisu võimalikust riivist määratletusenõude osas, öeldes et „[s]iiski tuleb arvestada, et KarS § 262 objektiivne koosseis on sõnastatud abstraktselt ning selle ülemäära lai tõlgendamine võib viia õiguskindluse põhimõtte rikkumiseni. Seega peab tegemist olema teatud intensiivsuse piiri ületava ründega teiste isiku rahu või avaliku korra vastu laiemalt. Karistusõiguslik sekkumine peab sellisel juhtudel lähtuma *ultima ratio* ehk viimase abinõu põhimõttest.“²¹⁴

KorS § 55 lg 1, avalikus kohas käitumise keeldusid sätestava lahtise loetelu avamise esimese võimalusena võiks kõne alla tulla selle sätte preambulast, mille kohaselt on keelatud teist isikut häirida või ohtu seada, ja p-de 1 kuni 8 sätestatud näidetest, kuidas ei tohi teist isikut konkreetsel juhul häirida või ohtu seada, ühisosa eraldamisest ning seeläbi täiendavaid keelde tuletada. KorS-i rakendamise ja muutmise eelses Riigikohtu praktikas nähti, sätte varasemas sõnastuses teiste isikute rahu rikkuva tegevusena eelkõige teiste isikute turvalisust, elu ja tervist ning rahu häirivat tegevus, samuti lugupidamatuse väljendamist teiste isikute suhtes (nt lärmamine, müra tekitamine, teiste isikute solvamine või tülitamine jms), millised keelud on KorS § 55 lg 1 loetelust ka juba leitavad. Loetelust leiab samas ka neid keeldusit, mida KorS-i rakendamise ja muutmise eelne avaliku korra rikkumise koosseis nägi avaliku korra muu rikkumisena, kohtupraktika kohaselt näiteks avaliku asja rikkumist (KorS § 55 lg 1 p 7), avalikus kohas alkoholi tarbimist (KorS § 55 lg 1 p 5). Tegelikult on KorS § 55 lg 1 loetelus nimetatud äärmiselt erinevad teod, mille kirjeldused ei ole formuleeritud ühtsetel alustel,²¹⁵ ning millised võib kokku võtta hüvedest avaliku korda kaitsvate keeldudena ehk kõige kõrgemal abstraktsioonitasemel.²¹⁶ Seega ei saa siinkirjutaja hinnangul rääkida KorS § 55 lg-s 1 leiduvast konkreetsest ühisosast, mille alusel saaks tuletada täiendavaid avalikus kohas keelatud käitumisi, mis võimaldaks omakorda aga ette näha, millised teod on peale viidatud sätte p-des 1 kuni 8 veel avalikus kohas keelatud. Ei saa välistada KorS § 55 alusel, et näiteks

---

²¹⁴ RKKKo 3-1-1-82-07 p 8

²¹⁵ RKKKo 3-1-1-15-17, Riigikohtunik Peeter Roosma eriarvamus

²¹⁶ Sama on tegelikult öeldud KarS § 262 sätestatud koosseisu kohta üleüldiselt, KarSK, 2015, lk 678, § 262, p 1.3

botaanika- või loomaaia külastaja poolt eksponaatide toitmine või puudutamine ei võiks endast samuti kujutada avalikus kohas keelatud tegu.²¹⁷

Teise võimalusena võiks aluseks võtta Riigikohtu KorS-i rakendamise ja muutmise eelses praktikas kinnistunud avaliku korra mõistele antud määratluse, mille kohaselt oli avalik kord tavade, heade kommetega, normidega või reeglitega kinnistatud isikutevahelisi suhteid ühiskonnas, mis tagavad igaühe avaliku kindlustunde ja võimaluse realiseerida oma õigusi, vabadusi ja kohustusi (I.1). Kuivõrd seadusandja on aga KorS-i vastuvõtmisega andud avaliku korra legaalse definitsiooni, millest on ka Riigikohus lähtunud,²¹⁸ tuleks pöörduda siiski KorS § 4 lg-s 1 sätestatud avaliku korra legaalse definitsiooni juurde, mille kohaselt on avalik kord ühiskonna seisund, milles on tagatud õigusnormide järgimine ning õigushüvede ja isikute subjektiivsete õiguste kaitse. KorS-i kommenteeritud väljaande kohaselt on avaliku korra kaitsealas kogu õiguskord, sh avaliku õiguse ja piiratud ulatuses ka eraõiguse normid,²¹⁹ see oleks aga karistusõiguslikust seisukohast lubamatu.

Siinkirjutaja hinnangul on olukord KorS-i jõustumise järgselt KarS §-des 262 ja 263 sätestatud koosseisude selguse mõttes paranenud vaid minoorset. Muutus KorS-i jõustumisega on eelkõige vaid formaalset laadi – materiaalne seaduses (KOV-ide avaliku korra eeskirjad) positiveeriti formaalsesse seadusesse (KorS §-d 55 ja 56) ja avaliku korra rikkumise deliktidest said blanketsed koosseisud, milliseid just KorS-i järgi sisustama hakati. Kuid nende keeldude määratletuse küsimus soses nende paiknemisest lahtises loetelus jäeti lahendamata, mis aga ei võimalda isikul ette näha, milliste tegude eest võib karistus järgneda piirates seeläbi isiku võimalust karistuse vältimiseks oma käitumist vastavalt kujundada. KorS §-des 55 ja 56 sätestatud avalikus kohas käitumise üldnõuete lahtisus võib olla põhjendatav küll ohutõrjelistel eesmärkidel,²²⁰ mis lahendatakse igal juhul halduslike meetmetega,²²¹ kuid ei sobi kindlasti karistusõiguse süsteemi.

²¹⁷ Selline keeld oli sätestatud näiteks Tallinna Linnavolikogu 25. augusti 2005. aasta määruse nr 43 "Tallinna linna avaliku korra eeskiri ja avaliku koosoleku korraldamise nõuded" § 3 lg 1 p-s 8

²¹⁸ RKKKo 3-1-1-15-17 p 18

²¹⁹ KorSK, 2017, § 4, p 4 ja p-d 4.1 kuni 4.3

²²⁰ 49 SE algatamise seletuskiri, lk 84: „Eelnõus ei oleks võimalik loetleda kõiki võimalikke avalikus kohas toimuvaid rikkumisi või häirimisi, seetõttu on paratamatu paragrahvi preambulis sätestatud üldklausli loomine.“

²²¹ KorSK, 2017, § 55, p 3: „[A]valikõigusliku normiga kaitstavat õigushüve kahjustust [tuleb] ennetavalt tõrjuda sõltumata sellest[, kas] süüteo koosseis [on] täidetud või mitte.“

Olgugi et karistusõiguse pidev areng koos kohtute tõlgendustega normi täpsustamiseks ei riku isiku õigust õiguslikule ettenähtavusele,²²² ei ole avaliku korra rikkumise koosseis muutunud oluliselt selgemaks, mis välistaks isikute vastutuselevõttu sama koosseisu alusel kohtuvälise menetleja poolt näiteks hoovis taimedede väljatõmbamise eest.²²³ Praktikas taandub see, milline tegu avaliku korda ilmselgelt rikub või ei riku, menetleja hinnangule.²²⁴

Kokkuvõttes on siinkirjutaja arvates selline olukord, kus avaliku korra rikkumise koosseisude alla on võimalik subsumeerida tegusid, mida isik ei saa ette näha, karistusõiguse jaoks lubamatu, rajades teed mh isikute ebavõrdsele kohtlemisele ning karistamisele tegude eest, mis ei ole seaduses ette nähtud. Käesoleva koosseisu eripära aluseks võttes peaks siinkirjutaja arvates avaliku korra rikkumise koosseis olema sõnastatud nii, et isikut ei oleks isegi hüpoteetiliselt võimalik selle koosseisuga selgelt hõlmamata tegude eest karistada. Et praktikas ei tekiks enam selliseid olukordi, kus isik võetakse avaliku korra rikkumise eest vastutusele hoovis taimede väljatõmbamise eest, tulebki see juba potentsiaalis välistada läbi koosseisude selgemaks muutmise. Lahendus käesolevas jaos arutletud probleemile on tegelikult lihtne ning mainitud ka korrakaitse seaduse algamise eelnõu seletuskirjas, mille kohaselt on „[v]ajaduse korral [...] võimalik avalikus kohas käitumise nõuete rikkumine sanktsioneerida süüteona ka osaliselt, nähes ette viite konkreetsele korrakaitse seaduse § 55 lõikele ja punktile.“²²⁵ Autori hinnangul ei peaks säilitama selles vallas „igaks juhuks“ nii laia karistatavusalaga koosseise. See, kas KorS § 55 lg 1 p-des 2 kuni 8 sätestatud keeldude rikkumine, ja olenemata nende määratletusnõudele vastavusest, vajavad üldlase karistusõigusliku reageerimist, leiab käsitlemist töö IV peatükis.

---

²²² EIKo 20.15.2015, Vasiljauskas vs Leedu, p 155

²²³ Nagu nähtub Riigikohu lahendist nr 3-1-1-93-14 p-st 1

²²⁴ Keeldude abstraktsusest ning nende tuvastamisest korrakaitseametniku poolt räägitakse ka KorS-i kommenteeritud väljaandes, KorSK, 2017, § 55, p 1

²²⁵ 49 SE algamise seletuskiri, XI koosseis, lk 84

3.5. Koosseisutunnus *kolmandat isikut häiriv või ohtu seadev viis* KarS §-de 262 ja 263 objektiivses koosseisus (teo modaliteet)

3.5.1. Koosseisutunnuse piiritlemine

KorS-i rakendamise ja muutmise järgse KarS §-e 262 ja 263 puudutava Riigikohtu praktika kohaselt tuleb teo (KorS §-s 55 või 56 sätestatud käitumise üldnõuete rikkumise) ja selle avalikus kohas toimepanemisele endiselt tuvastada seegi, et kõnealuse teoga häiriti või ohustati juhuslikke või asjasse mittepuutuvaid isikuid (kolmas tunnus).²²⁶

Seekord Riigikohus põhistas üksikasjalikult sellise täiendava koosseisutunnuse aluseid. Kokkuvõttes leidis Riigikohus, et kolmas tunnus on tuletatav KorS § 55 preambulast, mille kohaselt „[...] on keelatud käituda teist isikut häirival või ohtu seadval viisil [...]“ ühes KorS §-de 55 ja 56 sätestatud keeldudes sisalduvatest lauseosade „teist isikut“ kordamisest ning vajadusest eristada avaliku korra rasket rikkumist vägivallaga KarS §-ga 121 kriminaliseeritud kehalise väärkohtlemise koosseisust. Niisiis ei näinud Riigikohus KorS § 55 preambulat mitte sellele järgneva loetelu näitlikustamise funktsiooni kandva lausena, nagu see oli ette nähtud olema KorS-i eelnõu seletuskirja kohaselt,²²⁷ vaid alusena kolmanda asjassepuutumatu isiku häirimise või ohustamise tunnuse loomiseks.

Olgugi et tunnus „kolmandat isikut häiriv või ohtu seadev viis“ avaliku korra rikkumise objektiivses koosseisus tundub võrldemisi selge olevat, kerkivad selle tunnuse määratletuse ja seletusega siiski kaks küsimust:

- milliseid isikuid tuleb pidada juhuslikeks või asjasse mittepuutuvateks isikuteks ning
- millise kvaliteediga peab olema tegu (avalikus kohas käitumise üldnõuete rikkumine), et oleks täidetud selle juhusliku või asjasse mittepuutuva isiku häiritus või ohustatus (küsimus seonub enam määratletusenõudega, mistõttu leiab käsitlemist p-s III.5.2).

Siin püütakse seega leida vastust küsimusele, kas kolmandateks asjasse mittepuutuvateks isikuteks tuleks pidada ka näiteks avalikus kohas kakluses osalenutega seotud pealtnägijaid, kannatanu või süüdistatava tuttavaid isikuid. Sarnane küsimus tõusetus näiteks Riigikohtu kaasuses, kus isik oli kohtu alla antud süüdistanuna mh KarS § 263 lg 1 p-de 1 ja 4 alusel

---

²²⁶ RKKKo 3-1-1-15-17 p-d 21 ja 26

²²⁷ 49 SE seletuskiri, XI koosseis, lk 85: „[KorS §-s 55] ei oleks võimalik loetleda kõiki võimalikke avalikus kohas toimuvaid rikkumisi või häirimisi, seetõttu on paratamatu paragrahvi preambulis sätestatud üldklausli loomine.“

(avaliku korra raske rikkumine vägivallaga ja grupis) selle eest, et ta eramu saunas peksis kannatanut koos teise süüdistatavaga kolmeteistkümne isiku pealtnägemisel,²²⁸ kelleks oli kaitsja sõnul vaid süüdistatavate ja kannatanuga tihedalt läviv sõpruskond,²²⁹ keda ei saa nimetada kolmandateks asjasse mittepuutunud isikuteks.²³⁰ Riigikohus nõustus, et käesoleval juhul toimus kannatanu peksmise üksteist tundvate ja sageli kohtuvate isikute koosviibimisel, keda puhkenud tüli küll häiris, kuid kes olid selle tüli suhtes asjassepuutumatud isikud, kuivõrd kannatanu kutsel tema kodus viibivat seltskonda ei saa võrdsustada avalikkusega.²³¹ Ka ei ole Riigikohus pidanud asjassepuutumatuteks isikuteks avalikus kohas ja ainult kannatanuga ühes seltskonnas viibinud isikuid.²³²

3.5.2. Võimalik vastuolu määratletusenõudega

Määratletusenõude seisukohast omab eelkõige tähtsust see, millise kvaliteediga peab olema tegu (avalikus kohas käitumise üldnõuete rikkumine), et oleks täidetud selle juhusliku või asjasse mittepuutuva isiku häiritus või ohustatus. Alates KorS-i jõustumisest sätestab KorS §-des 55 ja 56 sätestatud keeldude rikkumisest tingitud häiritavuse hindamise kriteeriumid KorS-i § 57, mille kohaselt lähtutakse keelatud teo häirivuse hindamisel keskmisest objektiivsest isikust ja eesmärgist, milleks avalikku kohta tavapäraselt kasutatakse ning selle piirkonna tavadest.²³³

Küsimus on õigustatud seetõttu, et teadupäraselt on lävi, mille ületamisel isik ennast häirituna tundma hakkab, individuaalne. Näiteks esimese küsimuse juures toodud kaasuses võib esimene kaklust pealtnägev isik tunda ennast sellest häirituna (näiteks kaob isikul igasugune usk avaliku kindlustundes) kus aga teisele kaklust pealtnägevale isikule pakub see meelelahutust (nt läheb ise kaklusest kuuldes seda pealt vaatama) või jätab see ta sootuks neutraalseks. Sarnast olukorda analüüsis Riigikohus esimest korda asjas, kus isik oli kohtu alla antud süüdistatuna KarS § 262 järgi selle eest, et ta mängis restorani avatud terrassil valju muusikat, millega häiris juhuslike, asjassepuutumatute isikute rahu.²³⁴ Riigikohus leidis, et vajadusest vältida tollal kehtinud avaliku korra rikkumise koosseisu abstraktusest selle

²²⁸ RKKKo 3-1-1-24-07 p-d 1 ja 4.2

²²⁹ *Ibid*, p 3.2

²³⁰ *Ibid*, p 3.3

²³¹ *Ibid*, p 6.1

²³² RKKKo 3-1-1-15-07 p-d 14 ja 15

²³³ KorSK, 2017, § 57

²³⁴ RKKKo 3-1-1-82-07 p 1

koosseisuga potentsiaalselt õiguskindluse põhimõtte rikkumist, peab avaliku korda rikkuv tegu teiste isikute rahu rikkuma piisavalt intensiivselt.²³⁵ Riigikohus leidis, et olenemata sellest, et restoranist mängitav vali muusika (tegu) häiris kohalike elanike öörahu, ulatudes vahetust teo toimepanemise kohast ka avaliku kohani, on laulja esinimine restoranis või klubis ühiskondlikult aktsepteeritud käitumisviis ning selle tõkestamine ei kuulu KarS § 262 kaitsealasse.²³⁶ KorS-i rakendamise ja muutmise järgne ja KarS §-e 262 ning 263 puudutav Riigikohtu praktika on valju muusika mängimise ja sellega kõrvaliste isikute rahu rikkumise osas asunud aga vastupidisele seisukohale, leides seega, et viidatud tegevus kuulub avaliku korra rikkumise koosseisude kaitsealasse.²³⁷ Samas sätestab sellise keelu nüüd ka KorS § 56.

Mis puutub teise isiku löömisel ja selle teo kolmanda isiku poolt häirivaks pidamist, siis leidis Riigikohus käesoleva jao esimeses küsimuses viidatud lahendis, et kannatanu peksmine teiste (antud asjas küll asassepuutuvate isikute) ees häirib selline tegu neid isikuid alati, viidates justkui sellele, et süüdistatava teoga kolmandate tavakodanike häiritavuse intensiivsuse läve ületamist analüüsida ei ole vaja.²³⁸ Siinkirjutaja hinnangul muudab Riigikohus aga 2010. aastal seisukohta kolmandate tavakodanike häiritavuse läve ületamise analüüsimise vajaduse osas. Selles asjas oli isik kohtu alla antud süüdistatuna KarS § 263 lg 1 p 1 alusel selle eest, et ta lõi ööklubi ees tänaval ühel korral kannatanut rusikaga näkku ja üritas teda veel korduvalt lüüa,²³⁹ kusjuures seda nägid teiste hulgas pealt nii teised ööklubi külastajad kui ka teenistuskohustusi täiev politseiametnik ning ööklubi turvatöötaja, keda sai avaliku korra rikkumise koosseisu kontekstis pidada juhuslikeks, asjassepuutumateks isikuteks.²⁴⁰ Riigikohus leidis, et turvatöötaja ning politseiametniku häiritavuse läve ei saanud süüdistatava tegu (kaklemine) ületada, kuivõrd nii turvatöötaja kui ka politseiametniku tööülesannete hulka kuulubki konfliktsete olukordade, sh vägivaldsete situatsioonide lahendamine. Teiste ööklubi külastajate kohta märkis Riigikohus, et ka nende isikute häiritavuse läve ületamisest ei saanud antud kaasuse kontekstis samuti jaatada, kuivõrd nende tunnistajate endi ütlusel ei näinud nad süüdistatava ja kannatanu vahelises konfliktis midagi erilist, seega ei tundnud nad ennast ka häirituna.²⁴¹

---

²³⁵ *Ibid*, p 8

²³⁶ *Ibid*, p 9

²³⁷ RKKKo 4-16-6493/27 p-d I ja III

²³⁸ RKKKo 3-1-1-24-07 p 6.1

²³⁹ RKKKo 3-1-1-60-10 p-d I ja 3.2

²⁴⁰ *Ibid*, p-d 15.2 ja 15.3

²⁴¹ *Ibid*

KorS-i rakendamise ja muutmise järgses avaliku korra rikkumise koosseise puudutavas Riigikohtu praktikas ei ole tõusetunud küsimust kolmanda tunnuse teise alternatiivi – teise juhusliku asjassepuutumatu isiku ohtu seadeva viis kohta. Siinkirjutaja hinnangul ei saa kakluste jm sarnaste tegude puhul üldjuhul rääkida asjassepuutumatute isikute ohtu seadmisest, vaid võimalikust häirimisest. Seega tõusetuks küsimus asjassepuutumatute isikute ohtu seadmisest ilmselt kaasustes, kui süüdistatava tegu ei saanud kuidagi keskmise objektiivse isiku hinnangu (KorS § 57) järgi häirida teist juhusliku asjassepuutumatu isikut. Seejuures ei saa teole ohtlikkuse hindamisel pöörduda KorS § 57 poole, sest see säte reguleerib konkreetselt vaid kolmanda tunnuse esimest alternatiivi – teo pidamist häiritavaks. Vastuse leidmiseks, millised teod ohustavad teist asjassepuutumatut isikut, võiks siinkirjutaja hinnangul pöörduda hoopis KorS § 5 lg 1 ja 2 poole, mille koosmõjust selgub, et oht on olukord, kus ilmnenud asjaoludele antava objektiivse hinnangu põhjal võib pidada piisavalt tõenäoliseks, et lähitulevikus leiab aset õigushüve kahjustamine. Iseenesest on raske ette kujutada tegusid, mis ohustaksid teist asjassepuutumatut isikut ilma teda häirimata. Viidatud sätte kontekstis võiks siinkirjutaja arvates asjassepuutumatut isikut ohustavaks pidada näiteks (hullunud) süüdistatava poolt valimatult isikute suhtes vägivalla kasutamist (seejuures ei saa väita, et kui hullunud süüdistatav kõik kohalviibivad „läbi käib“, siis ei jää ühtegi asjassepuutumatut isikut üle ning tegu tuleks subsumeerida hoopis KarS §-i 121 alusel, sest järelduslikult kohtupraktikast, ei sõltu isiku asjassepuutumatus sellest, kas kolmandat isikut ka lüüakse, vaid sellest, kas ta kaasati kaklusesse enda tahte vastaselt).²⁴²

Seega järeldub kohtupraktikast, et juhusliku või asjassepuutumatu isiku häirituse või ohustatuse intensiivsust tuleks selgelt eristada selle teo enda intensiivsusest, mille alusel otsustatakse selle karistusõiguslikult relevantseks pidamine (III.4). Teisisõnu, kui löök kannatanu pihta on piisavalt intensiivne, ohtlik, et seda nimetada ka löögiks karistusõiguslikus mõttes, antud juhul KorS § 55 lg 1 p 1 mõttes, ei tähenda see veel automaatselt seda, et see löök kannatanuväliselt häiriks või ohustaks piisavalt intensiivselt ka juhuslikku, asjassepuutumatut isikut, vaid see tuleb iga kord eraldi tuvastada KorS §-st 57 (häirituse hindamisel) või KorS §-st 5 (ohustatuse hindamisel) lähtudes. Üldistusena ülaltoodud analüüsist võib väita, et juhuslikuks või asjassepuutumatuks isikuks ei saa üldreeglina pidada lähikondseid isikuid, nt tuttavaid, sõpru, perekonnaliikmeid, ja seda olenemata sellest, kas tegemist on kannatanu (seega süüdistatavale võõraste), süüdistatava (seega kannatanule võõraste) või nii kannatanu kui ka süüdistatava ühiste lähikondsetega.

²⁴² RKKKo 3-1-1-15-07 p 14

Karistusõiguse kui repressiivse õigusharu eripära seab karistusõigusnormi tõlgendamisele kindlad piirid – normi sisu avamine ei tohi viia normi piiridest väljumiseni ega nende juhtumite hõlmamiseni sättega, mida seadusandja pole soovinud karistatavaks kuulutada.²⁴³ „[Kuid *nulla poena sine lege*] esemeline kaitseala ei välista seda, et karistusõiguse kohaldamisel tuginetakse muu hulgas ka nii kriminaalõiguse dogmaatikas kui ka kohtupraktikas tõlgendamise tulemina väljakujunenud mõisteaparaadile ja reeglitele – seega millelegi sellisele, mida karistusseaduse tekst otsesõnu ei sisalda.“²⁴⁴ Seega, isegi kui pidada kolmandat tunnust koosseisuväliseks tunnuseks, ei oleks tegemist määratletusenõude rikkumisega, sest vastupidiselt karistatavusala laiendamisele, on Riigikohus seda hoopis kitsendanud.

---

²⁴³ Sootak, 2010, lk 100, vnr-d 71 kuni 72

²⁴⁴ PSK, 2017, lk 327 kuni 328, § 23, p 5

4. KarS §-de 262 ja 263 kooskõla *ultima ratio* põhimõttega

KarS §-des 262 ja 263 sätestatud koosseisude vastuolu *ultima ratio* põhimõttega tõusetub:

- seoses „kolmandat isikut häiriv või ohtu seadev viis“ elemendi (kolmas tunnus) objektiivses koosseisus olemasolu põhjendatusest;
- isegi kolmanda tunnuse olemasolu põhjendatuks lugemisel, seoses koosseisude laia õigushüve ja teoebaõiguse teooriatega mitteühildumisega.

Riigikohus on järjekindlalt väljendanud seisukohta, et iga süütegu rikub avalikku õigusrahu, mistõttu pelga konstanteeringuga, et kaklus toimus avalikus kohas, ei saa automaatselt kaasneda süüdlase käitmise kvalifitseerimine avaliku korra rikkumisena.²⁴⁵

Riigikohus märkis et „[õigustus kolmanda tunnuse eksisteerimiseks tuleneb sellest], et KorS §-des 55 ja 56 ette nähtud avalikus kohas käitumise üldnõuded on eeskätt seotud **teiste isikute** häirimise või ohustamisega. Nii on KorS § 55 lg 1 p-s 1 loetletud tegevuste kõrval keelatud teist isikut sõnaga, žestiga või muul moel solvata, hirmutada või ähvardada (p 2), viibida alasti, kui see oluliselt häirib teisel isikul koha sihipärast kasutamist (p 3), pakkuda isikut häirival viisil talle kaupa või teenust või häirival viisil kerjata (p 4) või magada või telkida viisil, mis oluliselt häirib teisel isikul koha sihipärast kasutamist (p 6). Järelikult eeldab nende keeldude rikkumise kindlakstegemine vältimatult ka sellise isiku kindlakstegemist, keda süüdlase tegu häiris või ohustas.“²⁴⁶

Siinkirjutaja leiab, et KorS §-st 55 ei ole võimalik üheselt tuvastada, et kvalifitseerimaks isiku häirivat või ohtu seadvat tegevust avalikus kohas avaliku korra rikkumisena, tuleb kehtiva õiguse kohaselt tuvastada veel seegi, et see tegevus häiriks või ohustaks ka kolmandat asjasse mittepuutuvat isikut. Seda seetõttu, et KorS-i rakendamise ja muutmise eelne KarS § 262 I lõike I alternatiiv sätestas, et karistatakse avalikus kohas teiste isikute rahu rikkumise eest, siis sai sätte „teiste isikute“ mitmuse omastavas (genitiivi) käändes olevast lauseosast grammatilise tõglendamise tulemusena tõepoolest asuda seisukohale, et vastutus selle sätte kohaselt järgneb vähemalt kahe isiku rahu rikkumisel. Sisustades kehtiva KarS § 262 lg-e 1 blanketset tunnust „käitumise üldnõuded“ näiteks KorS § 55 lg 1 p 1 I alternatiiviga järeldub, et karistatakse avalikus kohas teise isiku löömise eest teda ohtu seades. Mitmuse osastavast

---

²⁴⁵ RKKKo-d 3-1-1-78-05 p 7.3, 3-1-1-7-07 p 7.2, 3-1-1-29-10 p 7.1, 3-1-1-88-14 p 6.2, 3-1-1-93-14 p 8

²⁴⁶ RKKKo 3-1-1-15-17 p-d 21 ja 22

lauseosast „teiste isikute“ sai nüüd ainsuse osastav (partiiv) „teist isikut“, mis ei tundu siinkirjutaja hinnangul juhuslikku laadi või tähtsust mitteomava muudatusena olevat. Seega on leitud ekslikult, et KorS § 55 või 56 on seotud „teiste isikute häirimise või ohustamisega“. Ka ei saa siinkirjutaja hinnangul teha järeldust kolmanda tunnuse eksistentsi kasuks KorS § 55 lg 1 preambulast ning sellest, et sama sätte p-de 1 kuni 8 keelud kordavad preambulas väljendatud lauseosa „teist isikut“, osades ka vastavas käändes ka „häiritus“ või „ohustatus“. Preambulas väljendatud lauseosade sellele järgnevatel punktides kordamine on normi selguse mõttes seadusandjale vajalik. Kujutagem ette nende punktide kirja pilti ilma neid lauseosasid kordamata. Pealegi, KorS § 55 lg 1 p 1 rõhutab just seda, et vägivald peab teist isikut häirimise asemel ohustama. Siinkirjutaja hinnangul tuleks KorS § 55 lg 1 preambulat näha kui üldist keeldu käituda avalikus kohas teist isikut häirival või ohtu seadval viisil, sätte p-te 1 kuni 8 aga kui konkreetseid näiteid, milliseid tegusid loetakse siis avalikus kohas teist isikut häirivaks või ohtu seadvaks. Sarnast seisukohta seoses KorS § 55 lg 1 preambula funktsiooniga on väljendatud ka KorS-i eelnõu algatamise seletuskirjas.²⁴⁷ Seetõttu seab KorS § 55 lg 1 preambula just piirangu lugemaks avaliku korra rikkumine toimunuks vaid ühe isiku häirimisel või ohustamisel.

Kui võrrelda KorS-i rakendamise ja muutmise eelse ja järgse avaliku korra rikkumise koosseise, siis võib asuda seisukohale, et „avaliku korra muu rikkumine“ KorS-i rakendamise ja muutmise eelses avaliku korra rikkumise koosseisus, mis tähendas Riigikohtu praktika kohaselt eelkõige avaliku asja rikkumist, lõhkumist või omavolilist teisaldamist, samuti alkoholi pruukimist avalikus kohas või alkoholijoobes avalikku kohta ilmumist jms, on kehtivas õiguses samastatud keeluga käituda teist isikut häirival või ohtu seadval viisil, sest tollal avaliku korra muu rikkumiseks peetud avaliku asja rikkumine on positiveeritud nüüd KorS § 55 lg 1 p-s 7, alkoholi pruukimine avalikus kohas aga sama sätte p-s 5. Teisisõnu, avaliku korra muu rikkumine, rikkumine mis ei ole suunatud teise isiku vastu, on nüüd hõlmatud keeluga käituda teist isikut häirival või ohtu seadval viisil. Selles osas tuleb nõustuda, teo, mis seisneb näiteks prügi mahapanekus, kvalifitseerimisel avaliku korra rikkumiseks, peab peale selle, et tegu leiab aset avalikus kohas, see häirima või ohustama ka kolmandat asjasse mittepuutuvat isikut.

²⁴⁷ 49 SE seletuskiri, XI koosseis, lk 85: „[KorS §-s 55] ei oleks võimalik loetleda kõiki võimalikke avalikus kohas toimuvaid rikkumisi või häirimisi, seetõttu on paratamatu paragrahvi preambulis sätestatud üldklausli loomine.“

Esimese põhjenduse osas tuleb seega asuda seisukohale, et KorS-ist ei saa tuleneda alust kolmanda tunnuse kasuks (KorS § 55 lg 1 p 1 osas). Kuid sellisel juhul muutub koosseisu eksistents tervenisti küsitavaks. Pelk konstanteering mõne KorS § 55 lg 1 p 1 kuni 8 sätestatu teo või, tulenevalt loetelu lahtisusest, ka mõne muu olemuslikult teist isikut häiriva või ohustava teo avalikus kohas kordasaatmisest ei tohiks olla piisav isiku avaliku korra rikkumise eest vastutuselevõtmiseks.

Kolmanda tunnuse eksisteerimise teise põhjusena märkis Riigikohus sarnaselt varasemale praktikale, et „[e]ristamaks aga avaliku korra rasket rikkumist üksnes individuaalseid õigushüvesid kaitsvatest süüteo koosseisudest (nt KarS § 121 lg 1), on vajalik kindlaks teha mõni täiendav tegu iseloomustav tunnus, mis annaks aluse kõneleda just avaliku korra kahjustamisest. Ainuüksi teo toimepanek avalikus kohas selline täiendav tunnus ei ole, kuivõrd sellega iseenesest ei pruugi veel kaasneda avaliku korra kahjustamist.“²⁴⁸

Siinkirjutaja hinnangul ei tohiks süüteo koosseisu tunnuseid juurde luua lihtsalt selleks, et neid saaks eristada teistest süütegudest. Sellisel eesmärgil koosseisule täiendava tunnuse loomine viitab pigem sellele, et koosseis, mis sellist täiendust nõuab, on üleliigne, järelikult ka ülereguleerimise tulem. Seega ei ole siinkirjutaja hinnangul kolmas tunnus kokkuvõttes mitte KorS-i tõlgendamise resultaat, vaid kantud tahtest eristada avaliku korra rikkumise koosseise teistest avaliku korra rikkumisele sarnanevatest koosseisudest.

KorS § 55 lg 1 p 1 sõnastuse kohaselt on keelatud teist isikut lüüa, tõugata, kakelda või loopida tema pihta asju teda ohtu seades. Nagu III peatüki 4. jaos tuvastatud, saavad läbi KorS § 55 lg 1 p 1 KarS § 262 alusel olla karistatavad vaid alla KarS § 121 sätestatud tegude intensiivsuse määra jäävad teod. Kuivõrd aga kohtupraktikas on leitud, et näiteks teise isiku kinnihoidmine, pigistamine, tõukamine või trügimine jm ei ole (absoluutselt) karistusõiguslikult relevantsete teod,²⁴⁹ siis ei saa ka nende tegude toimepanijat läbi KorS § 55 lg 1 p 1 KarS § 262 alusel vastutusele võtta. Peale selle, et kohtupraktikas on peetud neid tegusid karistusõiguslikku sekkumist mitteväärivateks, eitaks nende tegude kriminaliseerimise laia õigushüve teooria ning ilmselt ka teoebaõiguse teooria. Seega tuleb asuda seisukohale, et seadusandja, luues aluse isiku vastutuselevõtmiseks avaliku korra rikkumise eest, kui avaliku korra rikkumine seisneb teise isiku löömises, mis ei moodusta KarS §-s 121 sätestatud

²⁴⁸ *Ibid*, p 23

²⁴⁹ RKKKo 3-1-1-50-13 p-d 11, 12, 12.2, 3-1-1-123-13, 3-1-1-29-15 p 11.3, 1-16-10326/51 p 27

süüteo koosseisu, on vastuolus *ultima ratio* põhimõttega, sest kaitseb väga madalat ja peaaegu et olematut riivet õigushüvele.

Iseenesest on ka kolmanda tunnusega eriti põhjendamatult avaliku korra raske rikkumise eest sätestatud 4-aastat rangem karistusühik KarS §-s 121 sätestatud kehalise väärkohtlemise sanktsiooni omast. Karistades näiteks isiklike suhete lahendamise ajendatud, öisel ajal ja inimtühjal tänaval kaklejat maksimaalselt 5-aastase vanglakaristusega KarS §-s 121 sätestatud üheaastase vanglakaristuse asemel pelgalt seetõttu, et ta ei kakelnud kohas, kuhu oleks puudunud ligipääs ka kolmandatel isikutel, on praegusel juhul sanktsiooni osas võrdsustatud kahe või enama inimese surma põhjustamise koosseisu sanktsiooniga (KarS § 117 lg 2).

Kokkuvõttes, teise isiku löömisel KorS § 55 lg 1 p 1 mõttes peab see ohustama ainult seda isikut, kollektiivhüve vastu suunatud ründe puhul aga häirima või ohustama ka kolmandat asjassepuutumatut isikut. See aga muudab karistatavusvääruse KarS § 262 lg 1 – KorS § 55 lg 1 p 1 alusel äärmiselt kaheldavaks. On arusaadav, et avalik kord on hüvena oluline ning teoebaõiguse teooriast võib näha ka õigustust sellise koosseisu sätestamiseks, näiteks kasvõi selleks, et isik võiks ennast avalikus kohas turvalisena tunda, et tema tervist, kehalist puutumatust ei rünnata, et potentsiaalse ründajat vastu on kehtestatud karistusühik. Kuid läbi KarS §-i 121 on see juba tagatud ning KarS § 262 lg 1 – KorS § 55 lg 1 p 1 näol on siinkirjutaja hinnangul tegemine *ultima ratio* seisukohast liigse regulatsiooniga, arvestades eriti, et KarS § 262 lg 1 – KorS § 55 lg 1 p 1 karistatavusalasse langevad vaid KarS § 121 kaitsmata ründed.

KarS § 262 lg 1 lahtisidumises KorS § 55 lg 1 p 1 sätestatud keelust ei tekitaks seejuures mingit tühimikku õiguskaitstes. Viimati viidatud säte kannab korrakaitse eesmärki, kogu KorS § 55 lg 1 kannab korrakaitse eesmärki, milles sätestatud keeldude rikkumisel on korrakaitseorganitel õigus rakendada haldusmeetmeid. Pealegi, kui KorS § 55 lg 1 p 1 ei oleks enam läbi KarS § 262 lg 1 sanktsioneeritud, ei tähenda, et isik ei saaks ennast alla KarS § 121 intensiivsustlase jääva ründe vastu ennast kaitsta – hädakaitsevõimelised on ka need hüved, mis jäävad väljapoole karistusõiguse kaitseala, mis ei ole kaitstud süüteo koosseisudega.²⁵⁰

²⁵⁰ Sootak, 2010, lk 350, vnr 85

Kokkuvõte

Eesti Vabariigi taasiseseisvumisest alates on avaliku korra rikkumise ja sellega analoogsed koosseisud paiknenud erinevates õigusaktides ning neid on sisu poolest muudetud kaks korda. Alates 2002. aastast paiknevad avaliku korra rikkumise koosseisud karistusseadustikus. Viimati muutusid nimetatud koosseisud seoses korrakaitseseaduse muutmise ja rakendamisega 2014. aastal ja 2015. aastal seoses karistusseadustiku revisjoniga sätestades vastutuse avalikus kohas käitumise üldnõuete rikkumise eest.

Avaliku korra rikkumise koosseisude korrakaitseseaduse muutmise ja rakendamise eelses karistusseadustikus nähti konkreetset vastuolu teiste hulgas ka määratletusenõudega just seetõttu, et tollal normatiivne koosseisutunnus „avalik kord“ oli liiga laialt mõisteta. Nii võis isik avaliku korra rikkumise eest karistada saada näiteks müügisaaits pähklite võtmise ja nende söömise eest, samuti hoovis naabrite taimede väljatõmbamise eest. Korrakaitseseaduse rakendamise ja muutmise positiivse üldnõudega „avalikus kohas käitumise üldnõuded“ küll korrakaitseseadusesse ja avaliku korra rikkumise koosseise hakati viidatud seaduse järgi sisustama, kuid need nõuded jäeti endiselt avatuks. Korrakaitse rakendamise ja muutmise järgest Riigikohtu praktikast järeldub aga see, et raskusi valmistab ka avaliku korra raske rikkumine vägivallega eristamine kehalise väärkohtlemise koosseisust. Eeltoodu viitab autori hinnangul sellele, et tegusid, mis kujutavad endast avaliku korra rikkumist, võib mõista ning mõistetakse endiselt väga erinevalt. Karistusõiguse kontekstist viitab see aga süüteokoosseisu võimalikule vastuolule määratletusenõudega, mille kohaselt peab karistust ette nägev norm olema selge ning üheselt arusaadav.

Kokkuvõttes tuleb Riigikohtu praktika kohaselt isiku vastutuselevõtmiseks avaliku korra rikkumise eest tuvastada, et tegu rikub avalikku korda, see pannakse toime avalikus kohas ning, ja seda olenemata korrakaitseseaduse rakendamise ja muutmise avaliku korra rikkumise järgselt koosseisude olulisest muutumisest, sarnaselt varasemale praktikale endiselt seegi, et korra rikkumine häirib või ohustab ka asjasse mittepuutuvat füüsilist isikut. Riigikohtu sellekohane seisukoht tekitab aga eriarvamusi. Ka siinkirjutaja ei näe kehtivast õigusest „kolmanda isiku ohustatuse või häirituse“ tunnuse jaoks alust tulevat. Kuid selle tunnuse olemasoluks aluse puudumise tõdemisel, on avaliku korra rikkumine järelikult ka pea iga teine süütegu tänaval ning tekib põhjendatult küsimus koosseisu võimalikust vastuolust *ultima ratio* põhimõttega, mille kohaselt võib karistust ettenägevaid norme positiivseks jätta vaid

siis, kui muud, leebemad meetodi ei taga õiguskorra ning põhiõiguste kaitset. Küsimuse annab aga eriti alust fakt, et avaliku korra rikkumise koosseis lubab läbi selle blanketti sisustava normi karistada isikut karistusõiguslikult ebarelevantsete tegude eest.

Eeltoodust tulenevalt püstitati järgnev uurimisküsimus: kas ja kuivõrd on võimalik avaliku korra rikkumise süüteokoosseisu tõlgendada viisil, mis säilitaks selle süüteokoosseisu kooskõla määratletusenõude ja *ultima ratio* põhimõttega. Lähtudes püstitatud uurimisküsimusest, jaotati töö neljaks peatükiks.

Töö hüpotees on järgmine: avaliku korra rikkumise süüteokoosseisude määratletusenõude ja *ultima ratio* põhimõtte riivetest olenemata on riiveid võimalik ületada süüteokoosseisu kitsendavalt tõlgendades. Hüpotees ei leidnud täies ulatuses kinnitust.

Määratletusenõudega kooskõla tuvastamiseks hakati avaliku korra koosseise ühe kaupa piiritlema. Kõige olulisem, mis avaliku korra rikkumise koosseisude esimese tunnuse, avaliku koha mõiste karistatavusala piiritlemisel leiti, on see, et avaliku korda on võimalik rikkuda ka mõne meediumi vahendusel, milleks võib olla näiteks televisioon, telefon, järelduslikult seega ka Internet. Seega tuleks kaasuses, kus sotsiaalmeediasse postitatakse näiteks häiriva sisuga materjal ning sellest tunnevad ennast objektiivselt häirituna avalikus kohas viibivad kolmandad asjassepuutumatud isikud, subsumeerida see avaliku korra rikkumisena. Nii on objektiivselt avaliku korra rikkumisena vaadeldav ka muidu inimtühjal tänaval asuva turvakaamera vaatevälja jäävas piirkonnas kaklemine.

Avaliku korra rikkumise koosseisude esimese tunnuse „avalik koht“ osas leiti, et see on selge ning vajadusel kohtupraktika läbi mõisteta, mistõttu tuleb tunnust pidada ka määratletusenõudega kooskõlas olevaks. Täiendavalt leiti sedagi, et avaliku koha mõiste on võrreldes varasemaga isegi selgem, kitsendades samuti avaliku korra rikkumise koosseisude karistatavusala.

Avaliku korra rikkumise koosseisude kolmanda tunnuse, juhusliku või asjassepuutumatu isiku häirimise või ohustamise kriteeriumi karistatavusala piiritlemisel leiti, et selliseks isikuks ei saa üldreeglina pidada lähikondseid isikuid, nt tuttavaid, sõpru, perekonnaliikmeid, ja seda olenemata sellest, kas tegemist on kannatanu (seega süüdistatavale võõraste), süüdistatava (seega kannatanule võõraste) või nii kannatanu kui ka süüdistatava ühiste lähikondsetega.

Täiendavalt tuvastati ka seda, et kui vägivald kannatanu suhtes on piisavalt intensiivne, ohtlik, et seda nimetada ka vägivallaks ka karistusõiguslikus mõttes, antud juhul KorS § 55 lg 1 p 1 mõttes, ei tähenda see veel automaatselt seda, et see vägivald kannatanuväliselt häiriks või ohustaks piisavalt intensiivselt ka juhuslikku, asjassepuutumatut isikut, vaid see tuleb iga kord eraldi tuvastada KorS §-st 57 (häirituse hindamisel) või KorS §-st 5 (ohustatuse hindamisel) lähtudes. Nii ei saa näiteks häiritud kolmandaks isikuks pidada korrakaitstjat, kes puutubki tavaliselt sagedamini vägivaldsete olukordadega kokku.

Määratletusenõudega vastuolu ei tuvastatud ka avaliku korra koosseisude kolmanda tunnuse osas. Teadupäraselt seab karistusõigus kui repressiivse õigusharu karistusõigusnormi tõlgendamisele kindlad piirid, mis seisneb selles, et normi sisu avamine ei tohi viia normi piiridest väljumiseni ega nende juhtumite hõlmamiseni sättega, mida seadusandja pole soovinud karistatavaks kuulutada. Kuid nulla poena sine lege põhimõte esemeline kaitseala ei keela karistusõiguse kohaldamisel tugineda muu hulgas ka nii kriminaalõiguse dogmaatikas kui ka kohtupraktikas tõlgendamise tulemina väljakujunenud tunnustele, mida karistusseaduse tekst otsesõnu ei sisalda. Seega, isegi kui pidada kolmandat tunnust koosseisuväliseks tunnuseks, ei oleks tegemist määratletusenõude rikkumisega, ka seetõttu, et vastupidiselt karistatavusala laiendamisele, on Riigikohus selle tunnuse tuletamise läbi avaliku korra rikkumise karistatavusala hoopis kitsendanud.

Avaliku korra rikkumise koosseisude teise tunnuse, käitumise üldnõuete rikkumise puhul, kus see keelab avalikus kohas teist isikut lüüa teda ohtu seades või muul viisil vägivaldselt käituda, tuvastati võimalik riive määratletusenõudega. Töös jõuti järeldusele, et teise isiku löömise korral peaks see olema karistatav avaliku korra rikkumisena, seda siiski ulatuses, kuni löömine ei omanda veel isikuvastase kuriteo kvaliteeti (sellega ei kaasne objektiivselt omistatav vähemalt kudede kahjustamisega kaasnev ebameeldiv aisting), kuid toob kaasa reaalse ja mitteaktsepteeritava ohu isiku tervisele; teiselt poolt on mõlemast koosseisust välistatud aga väga vähese intensiivsusega teod (veega pritsimine kehalise väärkohtlemise korral v lumesõda avaliku korra rikkumise korral). Seega võib avaliku korra rikkumise alasse, mis seondub teise isiku löömisega, sattuda eelkõige karistusõigusliku sekkumise koha pealt kaheldavad teod – seega näiteks reaalselt mitteaktsepteeritavalt tervistohustav, kuid valutult löök või tõuge, midagi mis on intensiivsem, ohtlikum kui veega pritsimine, kuid ei täida samas kehalise väärkohtlemise koosseisu. Siinjuures jõuti ka järeldusele, et koosseis on vastuolus ka *ultima ratio* põhimõttega. Laia õigushüve teooriast, samuti teoebaõigussisu

teooriast ei saa järelduste kohaselt õigushüve – tervist, kehalist puutumatust – nii vähe riivavate tegude kriminaliseerimiseks, isegi väärteona, õigustust leida. Pealegi järeldub Riigikohtu praktikast, et teod, mis ei täida kehalise väärkohtlemise koosseisu, ei omagi karistusõiguslikust aspektist tähendust, sellised teod on karistusõiguslikult irrelevantsed teod.

Avaliku korra rikkumise koosseisude teise tunnuse, käitumise üldnõuete rikkumise puhul, kus keelud, mille rikkumise korral karistatakse avaliku korra rikkumise eest, ei ole sätestatud ammendavalt, vaid lahtise loeteluna, leiti järgmist. Konkreetse karistusseadusnormi määratletusenõudega vastuolus olemisest saab rääkida siis, kui normi selgusetust ja mitmetimõistetavust ei ole võimalik ka tõlgenduse kaudu ületada. Kuivõrd käitumise üldnõuete rikkumise keeldude lahtisest loetelust tulenevat selgusetust ning mitmetimõistetavust ei suudetud ületada ka tõlgendamise kaudu, leiti, et selline olukord on määratletusenõudega vastuolus. Lahendusena sellele probleemile pakuti avalikus kohas käitumise nõuded sanktsioneerida avaliku korra rikkumise koosseisudes täpsemalt, nähes ette viite käitumise üldnõudeid sätestava paragrahvi konkreetsele lõikele ja punktile.

Avaliku korra rikkumise koosseisude vastuolu *ultima ratio* põhimõttega tuvastati ka tervikuna. Järelduste kohaselt ei ole koosseisu kolmanda tunnusega, kolmanda isiku häirimise või ohustamise element kantud soovist eristada seda avaliku korra raske rikkumise koosseisuga sarnanevatest teistest koosseisudest. Järelduslikult ei tohiks süüteo koosseisu tunnuseid juurde luua selleks, et konkreetset koosseisu saaks eristada teistest süütegudest. Sellisel eesmärgil koosseisule täiendava tunnuse loomine viitab pigem sellele, et koosseis, mis sellist täiendust nõuab, on üleliigne. Samas on grammatilise tõlgenduse pinnalt võimalik asuda seisukohale, et korda rikkuvad teod, mis on suunatud kollektiivhüvede kaitsmisele, nõuavad teo avaliku korra rikkumisena kvalifitseerimiseks ka sellise asjassepuutumatu isiku häirituse või ohustatuse kindlakstegemist.

Abstract

Since the restoration of independence of the Republic of Estonia, violations of public order and analogous provisions have been in various legal acts and have been amended twice by content. Since 2002, the offenses of public order have been included in the Penal Code. Recently, these offences changed in connection with the amendment and implementation of the Law Enforcement Act in 2014 and in 2015, in connection with the revision of the Penal Code. Breach of public order is now punishable for violation of the general requirements for behaviour in public places.

Prior to the implementation and modification of the Law Enforcement Act, the provision that stipulated the punishment for the breach of public order was seen in contradiction, among other things, with the principle of legal clarity, precisely because at that time or period, the notion of „public order“ was too differently interpretable. Thus, a person could be punished for violating public order sometimes for „almost“ socially adequate or tolerant acts. After the implementation and modification of the Law Enforcement Act, the provisions of general requirements for behaviour in public place were stipulated into the Law Enforcement Act, but the general requirements for behaviour in public place themselves did not form a closed list, but a open one instead. Also, it is clear from the case law of the Supreme Court of Estonia, that there are some difficulties between distinction of aggravated breach of public order with violence from physical abuse. In this regard, the author suggests that acts that constitute a violation of public order, can still be interpreted in a very different way.

In summary, according to the practice of the Supreme Court of Estonia, to establish a person for prosecution for aggravated breach of public order, it must be determined, that there is a violation of provisions of general requirements for behaviour (hereinafter first premise), this violation is committed in a public place (hereinafter second premise) and that this act disturbs or threatens at least one non-relevant person (hereinafter third premise). However, the position of the Supreme Court in the regard of the third premise, that there must be at least one non-relevant person who felt disturbed or threatened by the act that was carried out by the perpetrator, gave rise to dissenting views. Also, the author of this master's thesis does not see the basis for the existence of the third premise. Consequently, in the event, that this third premise is really baseless, almost every other offense in the public place must be seen as breach of public order also, and the question arises as to the possible contradiction of the the

ultima ratio principle that states, that punishments can only be stipulated if other, more lenient methods do not guarantee the rule of law and protection of fundamental rights.

Based on the above, the following research question was raised: whether and to what extent it is possible to interpret the breach of public order in a way that would maintain the consistency of this offense with the principles of legal clarity and *ultima ratio*. Based on the research question, the work was divided into four chapters. In order to solve the research question, systematic and deductive methods was used.

The hypothesis was the following: despite the possibility, that the breach of public order offence is violating principles of legal clarity and *ultima ratio*, those violations can be overcome by restrictive interpretation of the necessary elements of the offence.

The most important thing about the first premise is, that breach of public order can be committed through medium, which can be, for example, television, telephone, and hence the Internet. Therefore, in a case where a social media item is posted, for example, with content that is disturbing, and that the third unrelated third party in a public place becomes objectively disturbed by it, then it should be considered as a breach of public order. As it is to legal clarity, no contradictions were discovered. Additionally, it was also found that the definition of public space is even more clear in comparison with the past, thus limiting the scope of punishment of offenses of public order.

In defining the punishment area for a third premise, it was found that such persons can not, as a general rule, be considered to be related persons, such as acquaintances, friends, family members of the accused or the victim. It was also further established that if violence against the victim is intense enough, for it to be dangerous enough to be considered violence in the sense of criminal law, does not automatically mean that this violence will disturb or endanger the third non-related person sufficiently intensely enough. The level of disturbance or endangerment must be individually identified each time. For example, a disturbed third person can not be considered a law enforcement officer, who usually encounters violent situations more often than not and thus must be by default more tolerant toward violence. There was no contradiction in the requirement for legal clarity in respect of the third premise in the objective structure of the breach of public order. In contrary to the extension of the

area of punishment, the Supreme Court, by adopting the third premise, has consequently narrowed the area of punishment of the breach of public order.

In the case of a violation of the legal clarity principle in the regard of the second premise in part where it allows the extension of area of punishment regarding light violence, a possible violation has been identified. The thesis concluded that if another person was physically stricken or pushed, it should be punishable as a violation of public order, however, to the extent that the violent act does not yet acquire the quality of the offense against the person (i.e this does not result in objectively attributing to at least a damage to the tissues) but leads to a real and unacceptable risk to person's health; on the other hand, both offences exclude low-intensity physical effects to human body. Consequently, it is possible to punish for some really questionable acts from the stand point of criminal law. It was also concluded here that the second premise also contradicts the ultimate ratio principle. Moreover, it follows from the practice of the Supreme Court that acts which do not comply with the terms of physical abuse do not have any meaning in the criminal aspect.

In the case of a violations of the legal clarity principle in the regard of the second premise in part where it theoretically allows to punish for acts, that are not stipulated in the provisions of general requirements for behaviour in public place, a violation has been identified. It is possible to speak of a contradiction with the legal clarity principle when the unambiguousness of a specific criminal law provision is not possible to overcome even through the interpretation. Since the ambiguities arising from the general requirements for behaviour in public place could not be overcome even through interpretation, it was found that such a situation is in conflict with the legal clarity principle. A solution to this problem is to sanction the provisions of general requirements for behaviour in public place more precisely by providing a specific clause and the section of the clause in the disposition of breach of public order.

Finally it was found that the breach of public order provision are in violation with *ultima ratio* principle as a whole. According to the findings, the third premise is rather created with intention to distinguish it from other similar provision, instead being a result of interpretation. Consequently, the premises of objective elements of offense should not be created simply in order to distinguish the offence from other similar offenses. Creating an additional premiss for this purpose refers to the fact that the offence in need for such corroboration, is superfluous. At

the same time, on the basis of the grammatical interpretation, it is possible to find that the acts violating the order, which are aimed at protecting collective benefits, require the identification of disturbance or endangerment of unrelated person to the offensive act.

Allikad

A. Kirjandus

1. Aedmaa, A, Avaliku korra kaitse Eesti õigusruumis, Juridica VII/2004 [Aedmaa, 2004]
2. Annus, T, Riigiõigus, Tallinn: Juura, 2006, lk 100 [Annus, 2006]
3. Laaring, M, Avaliku korra mõiste põhiseaduses, Juridica IV/2012 [Laaring, 2012]
4. Laaring, M, et al, Korrakaitseseadus: kommenteeritud väljaanne, Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 2017 [KorSK]
5. Madise, Ü, Eesti Vabariigi põhiseadus, Kommenteeritud väljaanne, 4. vlj, Tallinn: Juura, 2017 [PSK, 2017]
6. Pärnamägi, I, Avaliku korra mõiste Eesti ohutõrjeõiguses, Juridica IV/2016 [Pärnamägi, IV/2016]
7. Pärnamägi, I, Eraõiguse normid avaliku korra osana, Juridica VI 2016 [Pärnamägi, VI/2016]
8. Rebane, I, Eesti NSV kriminaalkodeks: kommenteeritud väljaanne, Tallinn: Eesti Raamat, 1980, lk 54 [Rebane, 1980]
9. Sootak, J, Karistusõigus, Üldosa, Tallinn: Juura, 2010 [Sootak, 2010]
10. Sootak, J, Karistusõiguse alused, Tallinn: Juura, 2003 [Sootak, 2003]
11. Sootak, J, Karistusõiguse eriosta terminitest isikuvastaste süütegude näitel, Õiguskeel 3/2017 [Sootak, 2017]
12. Sootak, J, Karistusõiguse revisjon kuriteo-, väärteo- ja haldusõiguse piirimail, Juridica IV/2013 [Sootak, 2013]
13. Sootak, J, Kodifitseerimine, õigussüsteem ja terminoloogia karistusõiguse näitel, Õiguskeel 1/2014 [Sootak, 2014]
14. Sootak, J, Mis on Eesti kriminaalõigus?, Tartu: Tartu Ülikooli toimetised, 1990 [Sootak, 1990]
15. Sootak, J, Pikamäe, P, Karistusseadustik: kommenteeritud väljaanne, Tallinn: Juura, 2002 [KarSK, 2002]
16. Sootak, J, Pikamäe, P, Karistusseadustik: kommenteeritud väljaanne, 2. vlj, Tallinn: Juura, 2004 [KarSK, 2004]
17. Sootak, J, Pikamäe, P, Karistusseadustik: kommenteeritud väljaanne, 4. vlj, Tallinn: Juura, 2015 [KarSK, 2015]

B. Õigusaktid

B.1. Seadused

1. Eesti NSV administratiivõiguserikkumiste koodeks – Tallinn: Eesti Raamat, 1986 [AdmÕRK]
2. Eesti NSV kriminaalkodeks, Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeks, Tallinn: ENSV MN Asjadevalitsuse Trükikoda, 1961 [ENSV KrK]
3. Eesti Vabariigi põhiseadus – RT 1992, 26, 349...RT I, 15.05.2015, 2 [PS]
4. Ehitusseadustik – RT I, 05.03.2015, 1... RT I, 03.03.2017, 2 [EhS]
5. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, Euroopa Nõukogu, 4 november 1950 – RT II 2010, 14, 54 [EIÕK]
6. Haldusõiguserikkumiste seadustik – RT 1992, 29, 396...RT I 2002, 56, 350 [HÕS]
7. Karistusseadustik – RT I, 13.03.2014, 4...RT I, 30.12.2017, 29 [KarS]
8. Karistusseadustiku ja selle muutmise seaduste muutmise seadus – RT I 2007, 13, 69
9. Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus – RT I, 12.07.2014, 1
10. Karistusseadustiku rakendamise seadus – RT I 2002, 56, 350 [KarSRS]
11. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus – RT I 1993, 37, 558...RT I 2002, 82, 480 [KOKS]
12. Korrakaitse seadus – RT I, 22.03.2011, 4... RT I, 02.12.2016, 6 [KorS]
13. Korrakaitse seaduse muutmise ja rakendamise seadus – RT I, 13.03.2014, 4, § 41 p-d 1 ja 2
14. Kriminaalkodeks – RT 1992, 20, 288...RT I 2002, 56, 350 [KrK]
15. Politseiseaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seadus – RT I 2008, 28, 181, § 7 p 2
16. Rahvusvahelise eraõiguse seadus – RT I 2002, 35, 217...RT I, 26.06.2017, 31 [REÕS]
17. Ühistranspordiseadus – RT I, 23.03.2015, 2...RT I, 22.01.2018, 15 [ÜTS]

B.2. Määrused

1. Pärnu Linnavolikogu 21. aprilli 2005. a määrus nr 18 „Avaliku korra eeskiri“ [Pärnu AKE]
2. Tallinna Linnavolikogu 25. augusti 2005. a määrus nr 43 „Tallinna linna avaliku korra eeskiri ja avaliku koosoleku korraldamise nõuded“ [Tallinna AKE]
3. Tartu Vallavolikogu 24. oktoobri 2012. a määrus nr 6 „Avaliku korra eeskiri“ [Tartu AKE]

C. Kohtupraktika

C.1. Riigikohtu lahendid

1. RKHKo 3-3-1-75-15
2. RKKKm 3-1-1-71-11
3. RKKKo 1-16-10326/51
4. RKKKo 1-16-5540/42
5. RKKKo 1-16-5792/101
6. RKKKo 1-16-9178/33
7. RKKKo 3-1-1-1-02
8. RKKKo 3-1-1-102-03
9. RKKKo 3-1-1-103-12
10. RKKKo 3-1-1-10-98
11. RKKKo 3-1-1-11-00
12. RKKKo 3-1-1-111-03
13. RKKKo 3-1-1-113-13
14. RKKKo 3-1-1-113-98
15. RKKKo 3-1-1-116-05
16. RKKKo 3-1-1-12-07
17. RKKKo 3-1-1-120-99
18. RKKKo 3-1-1-123-13
19. RKKKo 3-1-1-13-03
20. RKKKo 3-1-1-134-96
21. RKKKo 3-1-1-13-98

- 22. RKKKo 3-1-1-15-07
- 23. RKKKo 3-1-1-15-17
- 24. RKKKo 3-1-1-17-98
- 25. RKKKo 3-1-1-17-99
- 26. RKKKo 3-1-1-19-97
- 27. RKKKo 3-1-1-21-06
- 28. RKKKo 3-1-1-23-12
- 29. RKKKo 3-1-1-24-07
- 30. RKKKo 3-1-1-28-02
- 31. RKKKo 3-1-1-29-10
- 32. RKKKo 3-1-1-29-15
- 33. RKKKo 3-1-1-32-96
- 34. RKKKo 3-1-1-33-11
- 35. RKKKo 3-1-1-34-01
- 36. RKKKo 3-1-1-4-08
- 37. RKKKo 3-1-1-47-97
- 38. RKKKo 3-1-1-4-97
- 39. RKKKo 3-1-1-50-13
- 40. RKKKo 3-1-1-51-01
- 41. RKKKo 3-1-1-5-16
- 42. RKKKo 3-1-1-57-01
- 43. RKKKo 3-1-1-60-10
- 44. RKKKo 3-1-1-66-12
- 45. RKKKo 3-1-1-69-99
- 46. RKKKo 3-1-1-7-07
- 47. RKKKo 3-1-1-74-02
- 48. RKKKo 3-1-1-75-03
- 49. RKKKo 3-1-1-78-05
- 50. RKKKo 3-1-1-78-07
- 51. RKKKo 3-1-1-79-01
- 52. RKKKo 3-1-1-81-14
- 53. RKKKo 3-1-1-82-07
- 54. RKKKo 3-1-1-88-14
- 55. RKKKo 3-1-1-89-07

- 56. RKKKo 3-1-1-89-13
- 57. RKKKo 3-1-1-89-96
- 58. RKKKo 3-1-1-93-14
- 59. RKKKo 3-1-1-95-00
- 60. RKKKo 3-4-1-16-10
- 61. RKKKo 3-4-1-3-97
- 62. RKKKo 4-16-6493/27
- 63. RKKKo III-1/3-31/95
- 64. RKPJKo 3-4-1-19-10
- 65. RKPJVKo 3-4-1-3-97
- 66. RKÜKo 3-4-1-16-10

C.2. Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendid

- 1. EIKo 12157/05, Liivik v Eesti
- 2. EIKo 35343/05, Vasiliauskas vs Leedu

D. Muud materjalid

- 1. Reinthal, T, Ülekriminaliseerimine, Analüüs, Tartu: Riigikohus, 2010, lk 7 [Reinthal, 2010]
- 2. Riigikohtunik Lea Kivi eriarvamus kriminaalasjas nr 1-16-9178/33
- 3. Pikamäe, P, Eesti karistusõigus: XX sajandi reformidest Euroopa Liidu karistusõiguse sünnini, 2013 [Pikamäe, 2013]
- 4. Korrakaitseaduse eelnõu (49 SE) algamise seletuskiri, Riigikogu XI koosseis [49 SE, XI koosseis]
- 5. Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (554 SE) seletuskiri, XII koosseis [554 SE, XII koosseis]
- 6. Karistusseadustiku eelnõu (119 SE) algamise seletuskiri, Riigikogu IX koosseis [119 SE, IX koosseis]
- 7. Riigikohtunik Peeter Roosma eriarvamus kriminaalasjas nr 3-1-1-15-17
- 8. Riigikohtunik Lea Kivi eriarvamus kriminaalasjas nr 3-1-1-15-17

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Severinas Jakubauskas,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Karistusseadustiku paragrahvide 262 ja 263 kooskõla määratletusenõude ja *ultima ratio* põhimõttega“, mille juhendaja on Rauno Kiris,
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 23.04.2018